

Crnogorski glasnik

GODINA XI. _ BROJ 62. _ OŽUJAK-TRAVANJ / MART-APRIL_ 2010.

PRESTAVLJANJE KNJIGE František Šitek: „Naša braća na jugu“	4
DANI CRNOGORSKE KULTURE 2010. „Art“ u Splitu, Rijeci, Puli i Zagrebu	10
Testament „Testamenta“ Peđe Đonovića	12
Izložba Ratka Odalovića u Splitu	14
DJELOVANJE NZCH I VIJEĆA CRNOGORACA Sjednica Predsjedništva NZCH	16
Susret u Crnogorskom domu u Zagrebu	16
Sjednica Vijeća u Zagrebu	17
Skupština Zajednice Crnogoraca Split	17
Sredstva za programe NZCH	18
O unapređenju rada Zajednice Crnogoraca Pule	18
IZ CRNE GORE I SVIJETA Pogled Brisela i Vašingtona na Crnu Goru je realan	20
Branku Banjeviću nagrada za životno djelo	24
Deset godina Crnogorske kinoteke	24
„Kada korištenje progovori“ u Ljubljani	25
Putokaz istraživačima iseljavanja iz Crne Gore	25
Dani crnogorske kulture u Vojvodini	26
Pokušaji asimilacije Crnogoraca	26
OSVRTI, VIDENJA, PRIKAZI Dan kada su uloge zamijenjene	27
Baština je više od prošlosti	29
KULTURNI I ZAVIČAJNI TURIZAM Crnogorski vijećnici u Klovićevim dvorima	30
Čedo Janković: „Putovah po sjeveru Crne Gore“	30
EROS I TANATOS Novi ciklus Dimitrija Popovića	32
GALERIJA „MONTENEGRINA“ Izložba spomenika kulture i religije	33
„Molitva“ u Belom Manastiru	33
Samostalna izložba Saše Jantoleka	34
„Izgubljeni raj“	35
Izložba crteža Nataše Rašović	36
CRNOGORSKI MOZAIK Knjaz Nikola I: „Kako se ja pravo kleo, ...“	38
IN MEMORIAM Prof. dr. Dušan Strahinja	42
TRADICIONALNO DRUŽENJE	43
GALERIJA „MONTENEGRINA“	43
NOVI NASLOVI	43
„BOKA – NEKAD I DANAS“	44

ONA

*Zagledana u visoko sunce
Kao u pobratima
Leluja ona i lebdi iznad
Umorne Crne Gore i sivog Neba
Kao između poslušnog Sina
I nadmoćnog Oca*

*Raduje se dodiru zraka
U kojemu pepela nema
A sve je pepeo*

*Vrće se kao leptir
Na cvijet prve mladosti
I sobom okreće poluloptu
Svojih snova o Montenegro
S malo soli u oku i grke usne*

*Slobodno hoda
Preko ledenih voda*

*Čuje plimne zvuke iz duboke Duklje
Iz vlastite se čaure izvlači
I raduje se
Raduje se ...*

Sreten Perović

*(IZABRANA DJELA, Poezija III,
Fondacija „Prijateljstvo“, Podgorica, 2009.)*

Čestitamo 8. mart

Dva pisma uredniku i ne samo njemu!

Kada je – nakon što su u prethodnom broju „Crnogorskog glasnika“ objavljena dva priloga povodom šezdeset godina književnog rada akademika Sretena Perovića – stiglo pismo gospodina Perovića, nije bilo dvojbe da to pismo treba objaviti, jer ono nije upućeno samo uredniku nego i svim članovima naše Zajednice!

**Poštovani gospodine uredniče,
Najtoplije Vam zahvaljujem na počasti koju ste mi ukazali izdašno obilježavajući
moj književni jubilej u „Glasniku“ br. 61.**

**Molim Vas da moju zahvalnost prenesete članovima Redakcije te akademiku
Veselinu Simoviću i dr. sc. Radomiru Pavićeviću.**

**Svim članovima Nacionalne zajednice Crnogoraca Hrvatske i Vijeća crnogorske
nacionalne manjine Grada Zagreba upućujem najbolje želje.**

**Srdačno
Sreten Perović**

A nije bilo dvojbe da treba objaviti i pismo koje je stiglo od književnog kritičara Vlatka Simunovića, čiji smo razgovor sa akademikom Sretenom Perovićem bili tada prenijeli iz „Pobjede“. Naime, pismo gospodina Simunovića jeste bilo odgovor na uredničku molbu da biblioteci Nacionalne zajednice Crnogoraca Hrvatske uputi primjerak svoje knjige eseja „Zapisi“, jer on u njima piše o autorima i knjigama koji – kako je sam kazao na promociji „Zapisa“ – „nečemu što čuvam duboko u sebi kao tajnu donose dobru vijest“. Ali, to pismo upućeno je zapravo svim Crnogorcima u Hrvatskoj!

**Uvaženi gospodine uredniče,
Vaše pismo mi je uljepšalo dan. Lijepo je znati da to što činiš, ugađajući dobru
u sebi, jeste dobra vijest drugom čovjeku.**

**Čim prije šaljem par primjeraka moje knjige na adresu u Zagrebu, što ste je
naznačili. Naravno, jedan primjerak i sa posvetom Vama lično.**

**Možete sebi bez ustezanja dati za pravo da, kad god Vam pažnju privuče
neki crnogorski naslov, od mene zatražite da tu knjigu prosljedim biblioteci
Nacionalne zajednice Crnogoraca Hrvatske. Sa zadovoljstvom ću to učiniti. U
mom srcu i memoriji Crnogorci Hrvatske imaju posebno mjesto kao ljudi koji su
sačuvali obraz našem narodu.**

Vlatko Simunović

Izdavači:
NACIONALNA ZAJEDNICA CRNOGORACA HRVATSKE
i VIJEĆE CRNOGORSKE NACIONALNE MANJINE
GRADA ZAGREBA,
Zagreb, Trnjanska cesta 35, Tel/Fax: 01/6197 078, 01/ 6314 263,
E-mail: nzch@net.amis.hr, vijececm@net.amis.hr,
montenegro@net.amis.hr
Internet adresa: www.vijece-crnogoraca-zagreb.hr
Za izdavača: **dr. sc. Radomir Pavićević**
i **prof. emer. dr. sc. Veselin Simović**
Glavni i odgovorni urednik: **Zoran Drašković**
Redakcija: **Jovan Abramović, Zoran Drašković, Stevo
Đurašković, Nenad Ivanović, Danilo Ivezić, Dragutin Lakić**
Rukopisi se ne vraćaju. Naklada / Tiraža: 1000

Češke predstave o Crnoj Gori i Crnogorcima

FRANTIŠEK ŠISTEK: „NAŠA BRAĆA NA JUGU“

Nacionalna zajednica Crnogoraca Hrvatske, Vijeće crnogorske nacionalne manjine Grada Zagreba, Češka Beseda Zagreb i Vijeće češke nacionalne manjine Grada Zagreba su 14. aprila ove godine, u zdanju Češkog narodnog doma u Zagrebu, predstavili knjigu dr. sc. Františka Šisteka „*Naša braća na jugu – Češke predstave o Crnoj Gori i Crnogorcima 1830 - 2006*“, koju je prošle godine, u prevodu književnika Adina Ljuce, izdala Matica crnogorska.

U novouređenom kulturno-gospodarstvenom centru Češkog narodnog doma brojne prisutne pripadnike češke i crnogorske nacionalne manjine u Zagrebu, kao i veći broj uzvanika i gostiju – među kojima su bili predstavnici ambasada Češke Republike i Crne Gore u Republici Hrvatskoj te predstavnik gradonačelnika Grada Zagreba – pozdravili su predsjednik Nacionalne zajednice Crnogoraca Hrvatske dr. sc. Radomir Pavićević i upravnik odbora Češke Besede gospodin Jaromil Kubiček.

U prigodnom obraćanju predsjednik Nacionalne zajednice Crnogoraca Hrvatske dr. sc. Radomir Pavićević istakao je da mnogi od onih koji su radili na internacionalizaciji crnogorskog pitanja na svjetskoj sceni od devedestih godina do obnove suvereniteta Crne Gore znaju da je tome dao značajan doprinos i najmlađi akademik Češke akademije dr. František Šistek. Dr. Pavićević je iskoristio priliku da iznese prijedlog da češka manjina – zajedno sa crnogorskom manjinom u Hrvatskoj, zajedno sa hrvatskom nacionalnom manjinom u Crnoj Gori te Maticom crnogorskom – učestvuje u stvaranju monografije o Dušanu Vukotiću, priznatom „praškom đaku“, tvorcu Zagrebačke škole crtanog filma i „oskarovcu“.

Gospodin Jaromil Kubiček je ispred upravnog odbora Češke Besede iznio zadovoljstvo što se promocija kapitalnog djela dr. Františka Šisteka događa u Zagrebu, jer to svjedoči o dobrim stoljetnim odnosima između Čeha i „južnoslavenske braće“, a to se potvrđuje i kroz jako dorbu saradnju između vijeća češke i crnogorske manjine u Zagrebu.

O knjizi su potom, nakon uvodnih riječi moderatora večeri tajnika NZCH gospodina Danila Ivezića, govorili prof. dr. sc. Drago Roksandić (Odsjek za povijest, Filozofski fakultet u Zagrebu), gospodin Novica Samardžić (Matica crnogorska) i na kraju sam autor knjige dr. sc. František Šistek

Knjiga prati istorijski razvoj i transformaciju percepcije i recepcije Crne Gore i Crnogoraca u Češkoj – od prvih romantičnih pomena „malog plemena slovenskih junaka“ koje u vrljetima iznad Jadrana vjekovima odoljeva i prkosi osmanskoj hegemoniji, pa sve do obnavljanja crnogorske nezavisnosti 2006. godine, te refleksija o savremenoj Crnoj Gori kao turističkoj destinaciji. Tematske odrednice knjige su pritom smještene u širi južnoslovenski, balkanski i evropski istorijski i kulturni kontekst. U fokusu ove unikatne, nadahnute i erudirane studije je razdoblje od polovine 19. vijeka do 1918., kad se u češkoj književnosti, žurnalistici i slikarstvu Crnogorci i Crna Gora često referiraju kao „naša braća na jugu“ koju krasi kako čojstvo, junaštvo i tolerantnost, tako i visok stepen očuvanosti izvorne kulture i drevnog patrijarhalnog načina života.

Prof. dr. sc. Drago Roksandić: POŠTENO NAPISANA I VRLO VAŽNA KNJIGA

Izrazivši zadovoljstvo što je „jedna doista poticajna knjiga“ dr. Šisteka povod susretu u Češkom narodnom domu, prof. dr. sc. Drago Roksandić – koji je šef Katedre za povijest Srednje i Jugoistočne Evrope na Odsjeku za povijest Filozofskog fakulteta u Zagrebu, što znači da su u njegovoj „ingerenciji“ i Česi i Crnogorci (i to prvenstveno onaj dio njihove povijesti „u habsburškoj domeni, u osmanskoj domeni, u mletačkoj domeni“) – najprije je istakao da se poslije 1989. godine promijenila ne samo politička geografija, nego se štošta promijenilo i u ljudskim glavama, tako da je danas u Češkoj malo ljudi koji, ne samo za Crnu Goru nego i za ovaj dio evropskoga kontinenta, imaju onu vrstu interesa koja je nekad postojala:

«Mi smo svi svjesni da je nekoć SFRJ, iz čehoslovačke ili neke druge perspektive, bila nedostizan svijet. Sad su se stvari „presložile“: sad su ovi prostori na neki način u pozicijama u kojima su bili u dugome 18. i 19. stoljeću. Očigledno je da ne samo politička geografija, nego napose i kulturna geografija ima svoje dubinske, strukturne činitelje koji nas i dovode u situaciju u kojoj se sad nalazimo, a koja ovu knjigu čini izuzetno aktualnom!»

Naglasivši da češki interes za Crnu Goru nije samo pitanje nekih zanešenjaka, slavenskih inspiracija itd., nego da je i izraz međunarodnih konteksta crnogorskoga samoosvješćivanja, prof. Roksandić je podvukao kako se malo što dešavalo među Južnim Slavenima, od konca 18. stoljeća pa nadalje, što nije imalo i svoje češke konotacije te upozorio:

«Do 1848. (do Slavenskog kongresa u Pragu, što je bio zvjezdani trenutak austro-slavizma, ali i trenutak njegovog sloma) težište čeških orijentacija je u prostoru unutar Habsburške monarhije i, kada je o slavenskom svijetu riječ, usmjereno je prema Slavenima u Monarhiji i to obostrano i multilateralno (Gajeva reforma prema češkom obrascu itd.). Međutim, 1848. je trenutak poraza nečega u što su Česi najviše uložili ... Brojna pitanja iz prethodnog razdoblja ostaju na dnevnom redu, ali se brojna i drukčije počinju postavljati, a to koincidira s otvaranjem „istočnog pitanja“, u kojemu je i crnogorska strana jedna od izravno involviranih i zainteresiranih, i pri tom na način da svojom političkom imaginacijom (ali i praksama koje su kontroverzne) postaje vrlo inspirativna za češku stranu.»

Napominjući kako je to imalo takvu snagu da je desetljećima privlačilo čitav niz ljudi iz Češke u Crnu Goru – što je, kako je napisao i dr. Šistek, imalo i svoj širi i južnoslavenski i slavenski, pa i evropski kontekst – prof. Roksandić je nastavio:

«Knjigu je teško prepričavati, jer se ona s jedne strane čita s velikim zanimanjem (narativno je doista izuzetno ekspresivna), ali je i vrlo sadržajna obiljem obavijesti. Iako je kolega Šistek bio borac za „crnogorsku stvar“, u knjizi je ostao izuzetno objektivan. U ovome svom prikazu on ne bježi od

kontraverzi, on ne bježi od aporija, on ne bježi čak ni od izrazito polariziranih stajališta i unutar češkog korpusa i u suočavanju s fenomenima u crnogorskom društvu u transformacijama u tom razdoblju, ali stalno ostaje fokusiran na centralno pitanje: što je to što Crnu Goru u to vrijeme čini toliko atraktivnom i trajno nazočnom u češkome miljeu?»

A da je odista bilo razloga za to, prof. Roksandić je obrazložio sljedećim riječima:

«Iza 1848. i napose 1866. (velikog habsburškog poraza u ratu sa Pruskom, kad se

konstituira moderna Njemačka, kad se mijenja cijela srednjoevropska konfiguracija) vlada duboko uvjerenje da za koje desetljeće ništa neće biti kao što je bilo. Sa toga stajališta dominantni obrazac (koji je imao veliku podršku u evropskom javnom mnjenju!) „otomanizacije“ – pretvaranja Osmanskoga carstva u državu ravnopravnih građana, (neovisno o vjeroispovjesti, statusima itd.) – neće uspjeti, a alternativa mu je bila nešto što mi danas nedovoljno razumijemo: „balkanizacija“ (prvi put sam to našao u jednome škotskom geografskom časopisu!). Međutim, prva „balkanizacija“ je bila zamišljena – analogno Monroovoj doktrini „Amerika Amerikancima“ – kao „Balkan balkanskim narodima“, a to znači da Osmansko carstvo tu nema što civilizacijski činiti, jer Balkan treba biti preuređen tako da se na njemu konstituiraju nacionalne države. U političkoj imaginaciji čeških elita to je značilo: ako se Balkan preuredi po nacionalnome načelu, onda će se i Habsburška monarhija urediti prema nacionalnome načelu, a to onda znači da je u izvornom češkom nacionalnom interesu ne samo pratiti što se zbiva na jugoistoku, nego u tome (u granicama čeških mogućnosti) i sudjelovati!»

Ipak, to nije bilo jednostavno jer, prema riječima prof. Roksandića, velika većina nacionalnih elita srednjeg i jugoistočnog evropskoga prostora nije bila pretjerano samopouzdana kad su u pitanju vlastiti potencijali, što se ponajprije očitovalo u uvjerenju da je imperijalna Rusija ta koja će u konačnici pomoći da takvi procesi budu realizirani, a što je bila velika iluzija. No, stoji činjenica da su u tadašnjem projektu stvaranja modernog društva na nacionalnim načelima najveću pozornost izazivale upravo one zajednice koje su se, kao crnogorska, pokazivale posebno vitalnima:

«Nije bitno koliko je narod veliki ili mali, nego što u sebi nosi i koliko slijedi neke univerzalne trendove (po kojima se, u stvari, epohe i prepoznaju) i pri tom, što je posebno značajno, ne gubi smisao za kontinuitet. Ono što je za Čehe tada bilo naročito važno – jer češko društvo u 18. i 19. stoljeću stalno prolazi kroz promjene koje su brojni pripadnici elita smatrali nekom vrstom otuđenja temeljnim vrijednostima nacionalne zajednice u etno-kulturnom smislu – jeste da im se činilo kako će Crna Gora to izbjeći!»

Na kraju svog izlaganja, napominjući kako studenti Filozofskog fakulteta još uvijek nerado uče druge slavenske jezike, prof. Roksandić je izrazio fasciniranost naporom koji je dr. Šistek uložio da nauči „ovaj jezik sa te četiri svoje atribucije“ i iskazanim izvornim interesom da ovlada ogromnom masom obavijesti te ocjenio kako se autor ovom knjigom, koja je teorijski izuzetno dosljedno izvedena, vraća najboljim češkim tradicijama kada je riječ o slavenskom Jugu. i zaključio:

«Srednji i jugoistočini evropski prostor – neovisno o tome što se u njemu sve može dogoditi (na žalost, jamstava nikakvih nemamo da ćemo biti pošteđeni velikih lomova!) –jedan je veliki komunikacijski prostor. S tog stajališta je ova knjiga ne samo jedna pošteno napisana nego i vrlo važna i potrebna knjiga, jer ljude upozorava na to da su mnogo bliži jedni drugima nego li što to, na različite načine, izgleda. To je taj dublji, ljudski smisao ove knjige, koji prelazi neposredne crnogorsko-češke relacije.»

Novica Samardžić: IZVRSTAN POZNAVALAC CRNOGORSKIH PRILIKA

Naglasivši kako ima simbolike u tome da se prvo predstavljanje van Crne Gore djela „*Naša braća na jugu*“ događa u Republici Hrvatskoj i gradu Zagrebu – na sredokraći puta između Češke i Crne Gore, u zemlji sa čijim narodom i njegovim najvidenijim ličnostima Crnu Goru vežu najdublje veze i suštinsko razumijevanje, budući da je nemjerljiv doprinos koji su hrvatski velikani (od Mažuranića, preko Bogišića i Sladea do Meštrovića) dali afirmaciji crnogorskog identiteta i njegovome razvoju u gotovo svim oblastima – sekretar Matice crnogorske gospodin Novica Samardžić pozdravio je domaćine i nastavio:

«František Šistek je u crnogorskim suverenističkim krugovima postao poznat prije nego je stekao akademska zvanja, objavio radove, prije no je sebi osigurao reputaciju uglednog naučnika i istraživača crnogorske prošlosti i današnje stvarnosti. U ljeto 1998. došao je na Cetinje, sa novinarom Matijažom Zrnom, takođe prijateljem Crne Gore, da prikupi dokumenta za svoj diplomski rad o kraju crnogorske nezavisnosti 1918. godine. Sjećam se da sam još istog dana dobio vijest od prijatelja sa Cetinja da su stigla dva mlada Čeha, da su za *crnogorsku stvar* i da jedan hoće da piše rad o 918-oj. Bilo je to kod nas doba velike neizvjesnosti oko crnogorske budućnosti i strijepnje da se u međunarodnoj nagodbi Crna Gora ne žrtvuje za utoljenje apetita velikosrpske politike. Zato smo svaku podršku sa strane primali sa višestrukim intenzitetom i davali joj prečecane razmjere, pa se već govorilo o Vaclikovim i Holečekovim nastavljačima, uz prisjećanje na vjekovni interes čeških intelektualaca za Crnu Goru i njihov doprinos njenom izučavanju, te da se taj uticaj održao dosad.

Korigovanu sliku naših tadašnjih predstava našao sam kasnije u knjizi koja je pred nama. Naime, autor nam saopštava da je svijest, pa makar i maglovitu, o prijateljstvu Holečeka, Čermaka i inih Čeha, nalazio u svim crnogorskim krajevima i društvenim slojevima, ali da u današnjoj Českoj Republici malo ko ima pojma o Crnogorcima i njihovoj zemlji, kao i djelima nekad slavni pisaca, umjetnika i naučnika koji su bili fascinirani ovom zemljom.

Šistek je magistrirao u Budimpešti radom „*Crnogorska vlada u egzilu i njeni pokušaji restauracije državnosti*“. Na Karlovom univerzitetu u Pragu doktorirao je radom koji je prerađen za knjigu koja je pred nama i, evo, prije objavljena na crnogorskom nego na češkom jeziku, što je sasvim u redu ako se podsjetimo na stepen interesovanja i sačuvane svijesti o uzajamnim vezama kod ova dva naroda. U Pragu je 2007. objavio „*Kratku istoriju Crne Gore*“, prvu na češkom jeziku.

Češkim predstavama o Crnoj Gori i Crnogorcima počeo se baviti na postdiplomskim studijama iz socijalne i kulturne antropologije na Karlovom univerzitetu u Pragu. Bio je prvi koji se posebno bavio ovom temom. Tada je, kaže, otkrio i jedan, iz današnjeg ugla gledano, paradoks: imao je bolju startnu poziciju nego da se bavio češkim poimanjem bilo koje druge zemlje u svijetu.

Nijesam ni pokušavao opisati cijelu istoriju češko-crnogorskih odnosa. U centru mog interesovanja su češke predstave o Crnoj Gori i Crnogorcima, njihov nastanak, razvoj i funkcije, njihovi kreatori i primaoci – zapisao je.

Zaključuje da jezgro pozitivnog stereotipa Crnogoraca predstavlja slika Crnogorca kao junaka, nepokolebljivog ratnika i plemenitog čovjeka. Tu se spajaju idealne fizičke karakteristike, plemenita priroda, dobrota i tolerancija i projekcija kolektivnih vrijednosti – borba za slobodu i samopoštovanje, narod, vjeru i domovinu. Te su slike, zaključuje, u okviru češkog nacionalnog diskursa imale nekoliko funkcija, a najznačajnija je bila mobilizaciona. Crnogorski junak je moralni uzor i primjer koji bi Čehe nacionalno aktivirao da se oslobode njemačke dominacije. Jozef Holeček, inače najveći pobornik ideologije crnogorstva, koju bi kratko mogli sažeti u sintagmu junačko čojstvo, bez okolišenja poziva da se prihvate neke crnogorske osobine koje bi pojačale češki nacionalni identitet. „Kod Crnogoraca volimo sami sebe, svoju prasluku. *I zato nam je, uprkos svoj udaljenosti i različitosti, sve što je crnogorsko tako blisko i podsvjesno ga osjećamo kao naše.*“

Pored Holečekovog brojna imena našla su se u knjizi „*Naša braća na jugu*“. Spomenuću njih samo nekoliko: Vilem Dušan Lambl, biolog i ljekar, napisao prvi izvještaj sa puta u Crnu Goru de se upoznao sa Njegošem; Jan Vaclik, diplomata u službi knjaževa Danila i Nikole, tvorac spisa „*Suverenitet Crne Gore i pravo malih naroda u Evropi*“; Jaroslav Čermak veliki slikar koji je bio kreator vizuelne predstave Crnogoraca za dugi niz godina, a kod kojeg je Štrosmajer naručio sliku „*Ranjeni Crnogorac*“; autor crnogorske himne, kompozitor Antun Šulc; kapelan dvorskog orkestra František Vimer; slikar i etnomuzikolog Ludvik Kuba ...

U predstavama o Crnogorcima, kaže autor, uvijek je značajnu ulogu imala i ideja autentičnosti, neiskvarenosti i istine. Ona se odnosi i na ljudsku zajednicu i naizgled očuvanu prirodu. Ideja o autentičnosti omogućila je i razvoj slovenofilskog diskursa o Crnogorcima kao nosiocima praslovenskih vrijednosti, onog što su svi Sloveni imali prije nego su ih iskvarili strani uticaji i konformizam.

Poraz Crne Gore u Prvom svjetskom ratu i gubitak oreola nepobjedivosti, tajna propaganda o navodnoj izdaji Kralja Nikole koja je, vidimo, i tamo dopirala, i, što je posebno bitno, realizacija vjekovnog sna o državnoj nezavisnosti Češke, stavili su Crnu Goru u drugi plan. Tome doprinose i savez sa Kraljevinom Jugoslavijom i ugovor o zajedničkim interesima i marginalizovanje Crne Gore kroz ubijanje njenog identiteta u unitarnoj Jugoslaviji. Crna Gora je sad, kad se spominje u češkoj javnosti, muzej starina pod otvorenim nebom. U komunističko vrijeme odnos prema Jugoslovenima, pa i Crnogorcima, bio je kao i drugih zemalja istočnog bloka – diktiran ideološkim smjernicama iz Moskve.

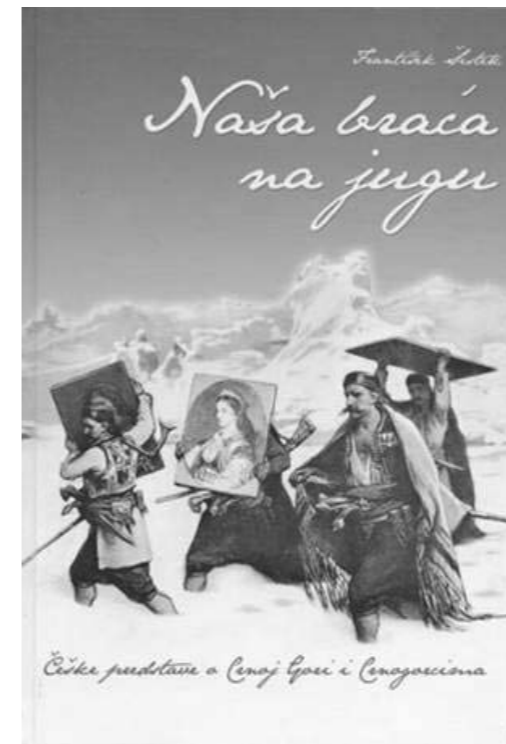
Iz ovih opservacija možemo zaključiti i nešto bitno za Crnu Goru i sve malobrojne narode: dok je poštovala i održavala svoju tradiciju, borila se za principe i ideale bez obzira na cijenu i čuvala identitet, kod drugih je imala ugled, uticaj i poštovanje. Kad je izgubila personalitet postala je anahron i nekompatibilan dio šireg prostora koji sadrži attribute znatno različite od onih koji su uzdigli nju samu. Vidimo i kako globalni procesi i zbivanja mijenjaju mapu svijeta, interesovanja i magistralne tokove koji nespremne ostavljaju u slijepoj ulici. Moćni iniciraju preraspodjele da bi osigurali dalju dominaciju a ne da svijet učine boljim, pravednijim i ljudima podobnijim.

Františka Šisteka ne interesuje samo prošlost. Sam je izvrstan poznavalac crnogorskih prilika, a prati i sadašnje refleksije na crnogorsku stvarnost kod Čeha, posebno poslije 2006. i vraćanja državne nezavisnosti. Konstatuje postojanje interesa, u prvom redu, za Crnu Goru kao turističku destinaciju i za realizaciju proklamovanih državnih prioriteta. Zaključuje da ima dosta pesimističkih tonova, posebno zbog vidnog uništavanja prostora i haotične gradnje. Primjećuje i neutemeljeno samozadovoljstvo crnogorskih zvaničnika postignutim na polju sveukupnog razvoja i afirmacije Crne Gore. Stav da je *pod današnjom crnogorskom zastavom sve manje crnogorskog u kulturološkom, identitetskom smislu, da je sve više globalizma a manje autentičnosti* – povezuje ga po suštinskom opredjeljenju sa njegovim velikim prethodnicima.

František Šistek je problemu prišao lucidno, sa velikom erudicijom i poznavanjem postulata moderne nauke. Širinu znanja i razumijevanje koristi da bi rezultat svog rada jasno izložio i svima učinio razumljivim. On je posmatrač koji zna da svaki događaj ima više lica, da su promatrano i promatrač u međusobnoj zavisnosti i da se dopunjavaju. *Treba vidjeti odakle ko dolazi i sa kakvim namjerama, koji je povod pisanju pa onda tražiti ključ za njegov sud* – kaže Šistek. Konačnog i objektivnog viđenja nema, ne treba dokazivati zadatau tezu već pokazati ono što je otkriveno, ne miješati svjetonazor jednog vremena sa onim iz drugog, okvir je u kom se kretao.

Sam je rekao da ovaj rad može biti i jedna od mogućih paralelnih istorija, dosad nekorisćeni ugao koji osvećljava mentalitet češkog društva, razvoj Crne Gore i pitanje viđenja drugog iz nove, nekad i neobične, perspektive.

Dodao bih, na kraju, da ovako revalorizovana prošlost postaje nova stvarnost.»

Dr. sc. František Šistek (1977) je ekspert za modernu istoriju Crne Gore i drugih zemalja bivše Jugoslavije, zaposlen u Istorijskom institutu Akademije nauka Češke Republike. Autor je prvog monografskog pregleda crnogorske istorije na češkom jeziku („Černá Hora“, Libri, Praha, 2007.). Knjiga „Naša braća na jugu – Češke predstave o Crnoj Gori i Crnogorcima 1830 - 2006“ predstavlja prerađenu i crnogorskom izdanju prilagođenu verziju autorove doktorske disertacije, odbranjene na praškom Karlovom univerzitetu 2007. godine.

Slika na koricama knjige:

Jaroslav Čermak: Seljenje slika, 1863.

Dr. sc. František Šistek: POLITIČKE PORUKE IZ KULTURNIH SADRŽAJA

Sam autor dr. sc. František Šistek – uz izvinjenje za greške u svom govoru, budući da mu uvijek treba „nedelju dana da provede u sredini koja govori jednim jezikom sa četiri imena“, a on je upravo prethodnog dana doputovao iz Češke – najprije je zahvalio predstavnicima češke i crnogorske manjine u Zagrebu i Hrvatskoj te gostima iz Crne Gore koji su doprinijeli organizaciji promocije njegove knjige i izrazio zadovoljstvo što je ona tako povezala ljude koji se možda ne bi nikada našli na istom mjestu, a potom je, između ostalog, istakao:

«Kod nas postoje – što se tiče čeških odnosa sa Južnim Slovenima – dva različita diskursa. Jedan bih nazvao diskurs slavista, odnosno slavistički koji potencira slovenske veze i vuče korijene iz 19. vijeka, a bazira se na lingvističkoj srodnosti Čeha i Južnih Slovena. Danas postoji vrlo jaka češka slavistika koja se uglavnom bavi lingvistikom i literaturom. Ono što sam ja obrađivao su političke poruke izvučene iz raznih kulturnih sadržaja (od slika do pjesama, preko putopisa itd.), a toga kod slavista u Češkoj nema, jer se više bave lingvistikom ili „čistom“ literaturom.

Drugi diskurs – koji je više prisutan u današnjoj češkoj historiografiji – na neki je način, što se tiče 19. vijeka, sve preokrenuo nakon 1989. godine. Danas čak imamo idealizaciju Austro-Ugarske monarhije, došli smo na neki način do njene glorifikacije ... Neke moje kolege su vjerovatno pretjerale u tome, stajući na stajališta koja su imali njemački i austrijski nacionalisti prije sto godina; dakle, oni su počeli potpuno da negiraju sve slovenske veze, odnosno da ih marginaliziraju ...

Pokušao sam – u tom češkom kontekstu – da ne idem ni u jedan ni u drugi ekstrem ... Pokušao sam da plovim između Scile i Haribde – između previše slovenskog diskursa i previše srednjeevropskog diskursa koji danas odbacuje sve ono što je bilo slovensko – i da na neki način dođem do manje-više objektivnih činjenica. Što se tiče objektivnosti, mnogi ne vjeruju ni u to da ona postoji. Ono što postoji jeste poštenje prema izvorima, poštenje prema prethodnicima i nezataškavanje onih činjenica koje su problematične. Puna objektivnost je ideal do kojeg je teško stići, a ja sam pokušao da moja knjiga bude poštena ...»

DANI CRNOGORSKOG TEATRA U HRVATSKOJ

Žana Gardašević

Jelena Rakočević

Bojana Knežević

U okviru manifestacije „Dani crnogorske kulture 2010“ i uz pomoć Savjeta za nacionalne manjine Republike Hrvatske, Nacionalna zajednica Crnogoraca Hrvatske je – zajedno sa Zajednicom Crnogoraca Splita, Nacionalnom zajednicom Crnogoraca Rijeke, Zajednicom Crnogoraca Pule i Društvom Crnogoraca i prijatelja Crne Gore „Montenegro“ Zagreb – omogućila poštovaocima pozorišne umjetnosti da u Splitu (Gradsko kazalište mladih, 26.4.), Rijeci (Dvorana Filodramatike, 27.4.), Puli (Zajednica Talijana Circoli, 28.4.) i Zagrebu (Češki narodni dom, 29.4.) uživaju u predstavi „Art“ – svjetskom pozorišnom hitu, nastalom prema istoimenom literarnom predlošku francuske glumice, redateljice i spisateljice jevrejskih korijena Jasmine Reze (Yasmina Reza), rođene prije pedeset godina u Parizu od oca Iranca i majke Madarice.

PREDSTAVA „ART“ JASMINE REZE U RIJECI

U riječkoj dvorani Filodramatike 27. 4. 2010. tri mlade glumice, Žana Gardašević, Jelena Rakočević i Bojana Knežević, stalne članice Crnogorskog narodnog pozorišta izvele su predstavu „Art“ francuske spisateljice Jasmine Reze. Drama „Art“ svoju premijeru imala je 1995. godine u Parizu, a nedugo nakon toga drama je postala svjetski hit, prevedena i izvedena na više od 30 jezika.

U središtu priče su problemi suvremenog društva i pojedinca u njemu. Razmatra pitanje prijateljstva i različitosti unutar sistema vrijednosti koji se može nazvati „klasičnim“. Sukob počinje kada jedna od tri prijateljice kupi suvremeno umjetničko djelo, potpuno bijelo platno. Naizgled jednostavna suvremena priča prerasta u višeslojni sukob, koji se može pratiti na različitim nivoima ...

Dragutin Lakić

Prijateljstvo na kušnji

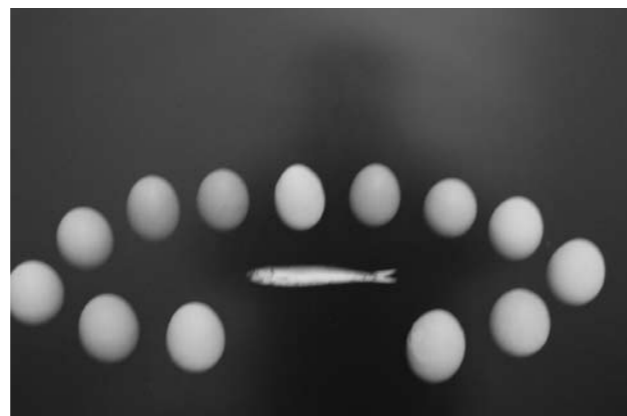
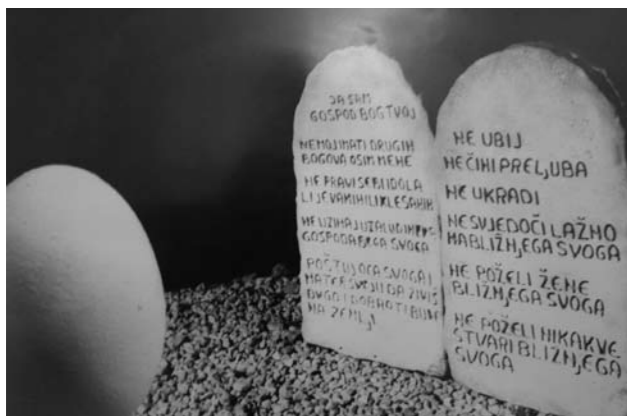
Brojna publika – kao i ugledni uzvanici, među kojima su bili ambasador Crne Gore u Republici Hrvatskoj Nj.E. Goran Rakočević, prvi sekretar Ambasade g. Branislav Karadžić i predsjednik Vijeća češke nacionalne manjine Grada Zagreba g. Adolf Tomek – imala je priliku da u dvorani Češkog narodnog doma u Zagrebu osjeti s kakvim žarom tri poletne mladosti „brane“ vlastiti projekt te da ih nagradi toplim aplauzom na kraju njihove uvjerljive, „ženske“ priče o prijateljstvu na kušnji. Jer, i manje upućeni gledaoci mogli su iz pozivnice NZCH – svojevrsne afiše za pozorišnu predstavu „Art“ – saznati da su tri mlade glumice zapravo adaptirale originalni tekst napisan za tri muška lica, a potvrda kako su one u tome i uspjele jeste da su volšebne „monohromatske vibracije“ s potpuno bijelog platna (nekad prozirno „carevo novo ruho“ danas postade bijelo?) neosjetno „stupale u rezonancu“ sa spontanom žamorom odobravanja publike u kojoj su polako ali sigurno rasli i znatizelja da se prvom prigodom pogleda izvorna („muška“) postavka i iščekivanje što će do kraja uslijediti. („Dosada je smrt svake umjetnosti!“, rekao je slikar Vojo Stanić, a tri su umjetnice umjele znalački izbjeći tu zamku!) Istina, oni bolje upućeni gledaoci – koji znaju za čehovljeviski princip u dramaturgiji da „puška koja u prvom činu visi na zidu, u trećem mora opaliti“ – znali su i da na sceni neobavezno položeni jastučići moraju „polećeti“ do kraja predstave.

No, pravo razrješenje moralo je, po uzoru na antičku dramu, imati i pravu „žrtvu“ kroz koju smo saznali današnju cijenu prijateljstva: bijelo platno vrijednosti 20.000€ na kraju je moralo biti „oskvrnuto“ ucrtavanjem – u maniru hlebinske škole ili, još bliže, poput nezaboravne „intervencije“ Mister Beana na „Whistler's Mother“ – skijaša koji umiče u neku novu budućnost, vjerovatno nedoglednu za starije generacije odgojene u negdašnjem uvjerenju da prijateljstvo ne bi trebalo da ima cijenu, a izvjesnu za mlade generacije koje atribuciju „neprocjenjivo“ čuju mnogo češće uz „MasterCard“

Z.D.

TESTAMENT „TESTAMENTA“

«Ono što čini posebnost ciklusa fotografija Peđe Đonovića naslovljenom „Testament“ jest njihova usuglašena formalno estetska i sadržajno simbolička kvaliteta. Rafinirano korištenje ciaro-scuro vrijednosti, a što predstavlja posebnu kvalitetu crno bijelih fotografija, zatim istančan smisao za suodnos oblika koji formiraju harmonične cjeline te strogost i svojevrsna sakralna čistoća prezentiranog motiva, ističu majstorstvo mladog umjetnika. Njegov se kreativni senzibilitet također izražava kroz prožimanje emotivnog i racionalnog, svijesti i osjećanja prema temi kojom je zaokupljen. Motivi ciklusa „Testament“ imaju za polazište događaje iz Biblije odnosno Starog i Novog zavjeta. Način na koji su ti motivi koncipirani i realizirani u mediju fotografije čine posebnost umjetničkog izraza Peđe Đonovića ...»

Dimitrije Popović

Nacionalna zajednica Crnogoraca Hrvatske i Nacionalna zajednica Crnogoraca Rijeke u sklopu „Dana crnogorske kulture 2010“ predstavile su 23. veljače 2010., u Galeriji Filodramatica u Rijeci, izložbu fotografija Peđe Đonovića „Testament“. Izložbu je otvorio Borislav Božić, prof. i u proslavu – naslovljenom *Testament „Testamenta“* – rekao:

«Dakle, „Testament“ u ovom slučaju ima dvojako značenje: prvo Biblija /Stari i Novi zavjet/ jest civilizacijski, kršćanski testament i drugo, same fotografije Peđe Đonovića jesu njegov osobni testament. Peđa Đonović propituje i u samom sebi istražuje granice i okvire čestitosti, etike i morala. Sve to čini preuzimajući biblijske obrasce. Autor ne ulazi u nešto nepoznato, već je očigledno da u potpunosti svoga bića živi i osjeća snagu napisane biblijske riječi. Radeći „Testament“ Peđa dekodira svoja mentalna stanja. Čini mi se da autor, dekodirajući svoj osobni duhovni prostor, progovara o civilizacijskom genomu i time nas sve dobronamjerno opominje, neovisno pripadamo li vjerničkom, ateističkom ili agnostičkom korpusu. Na što nas to upozorava ili opominje autor? Autor nas podsjeća da možemo i moramo osvijestiti osobni genetski kod te ga njegovati i poimati kroz civilizacijsku umreženost; naprosto prihvatiti i živjeti univerzalnost. Teme su kršćanske provenijencije te ih autor i ikonografski u tom duhu strukturira. Svi artefakti koje autor koristi u koncipiranju pojedine biblijske scene su iz našeg svakodnevnog miljea, ali ovako posluženi i kontekstualizirani poprimaju ili nose u sebi snažna metaforička značenja: jaje, stijena, klinovi-čavli, križ, lanci-okovi, gnijezdo ...

Autor djeluje na dvije razine – prostorno konceptualnoj dok slaže instalaciju kako bi je snimio, a druga razina je medij fotografije sa svim svojim izražajnim sredstvima i tehničkim zakonitostima. Instalacija je već sama po sebi snažan koncept nabijen simbolikom tako da je možemo imenovati kao zasebno umjetničko djelo. No, ta je instalacija autoru samo materijalizirana ideja koja mu isključivo služi za dobivanje fotografske slike kao konačnog umjetničkog artefakta. Dakle, instalacija je ograničenog vijeka i traje do trenutka okidanja fotografskog aparata i ulogu trajnosti ili vječnosti ima ponijeti fotografija.

Jednostrano tumačenje fotografije jest to da je njezin zadatak registriranje vizualne pojavnosti koja nas okružuje. No, ovdje imamo drugu vrst fotografije, režiranu i do zadnjeg detalja insceniranu. Ništa nije slučaju prepušteno, sve se kontrolira od elemenata sadržaja do karaktera i kvalitete svjetla, a sve je u službi osnovne ideje. Nadalje, vrlo jasno možemo prepoznati autorovo suvereno vladanje zanatom i tehnikom fotografiranja. To iščitavamo naprosto kroz karakter i vrstu optike koju koristi, prioritetu blende ... Prostor fotografske slike autor gradi vrlo profinjenom gradacijom sivih tonova omeđenih krajnjim vrijednostima bijelog i crnog. Peđa Đonović je vrlo suptilna likovna osobnost. To je duh koji nama posjetiteljima izložbe „Testament“ priređuje preispitivanje moralnosti, etičnosti, civilizacijske umreženosti i međuljudske tolerantnosti, kontekstualiziranje naše osobnosti u svijetu u kojem jesmo. U vremenu raščovječenosti koliko možemo sebe očovječiti? Svaka fotografska slika ponaosob i po zakonu univerzalnosti nas misli, a i mi, ako hoćemo ne samo drugog već i sebe razumjeti, moramo svaku Đonovićevu fotografiju misliti i u svoj je krvotok pripustiti.

Jaje je konstanta Đonovićevih fotografskih slika, jaje je simbol stvaranja i uskrsnuća. Iako je Đonović, reći ću to u njegovom duhu, premlad dokončao ovozemaljski život, on uskrsava ili vaskrsava, kako god vam drago, iz svake ove fotografije. Nanovo se rađa i živi sa svakom novom postavom ove izložbe.

Izložba „Testament“ putuje Hrvatskom u organizaciji Nacionalne zajednice Crnogoraca Hrvatske i simbolička je činjenica da u Rijeku stiže u preduskršnje ili vaskršnje vrijeme (uzmite kako želite) i svojom univerzalnom temom potvrđuje Rijeku kao sredinu tolerantnog suživota svih naroda božjih.»

Dragutin Lakić

IZLOŽBA RATKA ODALOVIĆA U SPLITU

U prostoriji Ministarstva kulture Republike Hrvatske – galeriji konzervatorskog odjela, u Porinovoj ulici u Splitu, 4. marta 2010. godine, otvorena je izložba istaknutog crnogorskog slikara mlađe generacije Ratka Odalovića – docenta-profesora na Fakultetu likovnih umjetnosti na Cetinju.

Otvaranju izložbe prisustvovala je brojna crnogorska dijaspora koja živi i radi u Splitu, kao i veći broj građana grada pod Marjanom.

Predsjednik Zajednice Crnogoraca Splita, gosp. Borivoje Stevović pozdravio je prisutne i dao riječ akademskom slikaru i kazališnom scenografu Miju Adžiću ujedno i predsjedniku skupštine Zajednice Crnogoraca Split.

Adžić se obratio prisutnima i naglasio da se i ovaj izložbeni projekt uklapa u okvir razmjene Hrvatske i Crne Gore, temeljem nedavno potpisanog međudržavnog sporazuma Hrvatske i Crne Gore, u oktobru 2008. godine.

Naša aktivnost se odvija pod nazivom „**Dani crnogorske kulture u Hrvatskoj 2010 godine**“, a u organizaciji Nacionalne zajednice Crnogoraca Hrvatske i Društva Crnogoraca i prijatelja Crne Gore „MONTENEGRO“ Zagreb.

Mijo Adžić je u superlativu govorio o slikaru Ratku Odaloviću i nije propustio da kaže nekoliko riječi o njegovom ocu, također poznatom i priznatom crnogorskom slikaru i grafičaru Bošku Odaloviću, autoru scenografije briljantnog TV serijala crnogorske televizije „*Dekna još nije umrla, a kad će, ne zna se*“, kao i to da je nekada davno, sa Boškom, pohađao hercegrovsku Umjetničku školu, uz napomenu, da po staroj izreci „plodovi ne padaju dalekood stabla“.

U katalogu ove izložbe poznati crnogorski historičari umjetnosti – Petar Ćurković i Petrica Duletić rekli su svoje o ovom darovitom slikaru, čije eksponate možemo večeras razgledati.

Mijo Adžić je iskoristio prigodu da kaže nešto o stoljetnim vezama crnogorskih i hrvatskih umjetnika naglasivši:

«*U crnogorsku metropolu kulture i umjetnosti gradu Cetinju, još od 19. vijeka na Dvoru crnogorskog suverena kralja Nikole Petrovića, boravili su mnogi velikani evropske umjetnosti: Jaroslav Čermak, Paja Jovanović, Francuz Valerio i dr., a pored njih i hrvatski velikani: Vlaho Bukovac, Celestin Mato*

Medović, Ivan Rendić i, ne tako davno, svjetski velikan, kipar Ivan Meštrović, koji je za grandiozni projekat Njegoševog mauzoleja na Lovćenu, kao honorar tražio fetu njeđuškog sira i komad pogače.

Veliki hrvatski arhitekt Josip Slade, trogiranin, u Crnoj Gori je ostvario kapitalne objekte iz oblasti arhitekture i urbanizma, a hrvatski ban i književnik Ivan Mažuranić surađivao je sa Crnom Gorom, te je napisao najljepši ep o Crnoj Gori i Crnogorcima ikad napisan, u svom remek djelu – spjevu „Smrt Smail-age Čengića“.

A Cetinje, crnogorska prijestonica i kulturna metropola umjetnosti, ovog ljeta 2009. godine, ispred Centralne biblioteke, u znak zahvale, podigla je spomenik velikanu hrvatske kulture Ivanu Mažuraniću.»

Ovom prigodom Mijo Adžić nadalje je posebno naglasio da je crnogorska prijestonica takođe dala vrlo velik broj istaknutih umjetnika evropskog ranga kao što su Petar Lubarda, Milo Milunović, Dado Đurić, Dimitrije Popović, Dušan Vukotić oskarovac, Danilo Kiš i mnogi drugi, te je na kraju rekao:

«Na Cetinju danas djeluju tri akademije umjetnosti: Likovna, Dramska i Muzička akademija.

A naš večerašnji gost, docent-profesor Ratko Odalović dolazi iz tog miljea – sazvežđa tradicije i velikana umjetnosti, odgajajući buduće lučonoše umjetnosti.»

Mijo Adžić je završio izlaganje i otvorio izložbu.

Zajednica Crnogoraca Split

Pozivamo Crnogorke, Crnogorce i sve prijatelje da svojim sugestijama, prijedlozima i priložima pomognu redakciji "Crnogorskog glasnika" na poboljšanju i daljnjem izlaženju lista. Tekstovi nijesu lektorirani te se ispričavamo autorima i čitateljima.

Ovaj broj "Crnogorskog glasnika" tiskan je uz potporu Savjeta za nacionalne manjine Republike Hrvatske.

SJEDNICA PREDSDJEDNIŠTVA NZCH

Deveta sjednica Predsjedništva Nacionalne zajednice Crnogoraca Hrvatske, koju je sazvao i vodio predsjednik NZCH dr. sc. Radimir Pavićević, održana je 6.3.2010. godine u Crnogorskom domu u Zagrebu.

Vezano za **realizaciju programa NZCH i udruženja članica u 2009.**, konstatirano je da su programske obveze u cijelosti realizirane, s tim da je dio aktivnosti izveden u suradnji s predstavnicima drugih manjina, kao i s udruženjima crnogorskih iseljenika izvan Hrvatske.

Pri razmatranju **organizacionih i kadrovskih pitanja u udruženjima**, naglašeno je da ona programski trebaju okupljati što je moguće veći broj pripadnika crnogorske nacionalne manjine, iseljenika iz Crne Gore i prijatelja na prostoru svoje županije.

Budući da tematski skup (7.11.2009.g.) **Ustavni zakon o pravima nacionalnih manjina i Crnogorci** nije odgovorio na ključna pitanja, odlučeno je da se prijedlog zaključaka raspravi u okviru svakog udruženja, nakon čega bi se s konačnim zaključcima organizirao novi radni sastanak, odnosno proširena sjednica Predsjedništva NZCH.

Pri razmatranju **programa za 2010. godinu**, istaknuto je zadovoljstvo što redovitim izlaženjem i sve kvalitetnijim priložima i grafičkom opremom „*Crnogorski glasnik*“ nastavlja desetogodišnju tradiciju. Najavljen je sadržaj četvrtog broja „*Ljetopisa crnogorskog*“ – almanaha koji pokriva najznačajnija dvogodišnja događanja u aktivnostima NZCH i pregled kulturnih događanja matične države; kao suradnici se i u ovom broju javljaju poznati autori iz Crne Gore. Ovogodišnja kriza najviše se očitovala na području **izdavaštva**: umjesto ranijih desetak knjiga godišnje, planirane su samo četiri (v. str. 18). I ove godine su predviđene tri tradicionalne **kulturne manifestacije**: Petrovdanski sabor (Rijeka), Perojska fešta (Peroj) i Lučindanski susreti (Zagreb). **Amaterizam** se ogleda kroz izložbe u skoro svim udrugama te djelovanje zborova (Rijeka, Zagreb). Neće izostati ni tradicionalno **obilježavanje nacionalnih praznika**: Dana nezavisnosti u Zagrebu i Dana državnosti u okviru Petrovdana. U okviru **Dana crnogorske kulture**, planirani su zajedno s Crnom Gorom *Dani crnogorskog filma*, *Dani crnogorskog teatra* i *Dani crnogorskih umjetnika*.

SUSRET U CRNOGORSKOM DOMU U ZAGREBU

Susret je održan na marginama sjednice Predsjedništva Nacionalne zajednice Crnogoraca Hrvatske, u Crnogorskom domu u Zagrebu. U iskrenom i otvorenom razgovoru gospoda Čedo Đukanović (predsjednik Crnogorskog kulturno-prosvjetnog i sportskog društva „MORAČA“ Kranj), Nenad Stevović (predsjednik Udruženja Crnogoraca Srbije „KRSTAŠ“) i Ramiz Nikočević (potpredsjednik Zavičajnog društva Plava i Gusinja „IZVOR“ iz Kranja) su upoznali prisutne s naporima i problemima s kojima se susreću u radu na očuvanju nacionalnog i kulturnog identiteta u sredinama u kojima žive i borave, kao i s programskim aktivnostima djelovanja svojih udruženja.

Na sastanku je konstatirana bliskost u strateškim orijentacijama na ostvarivanju osnovne zadaće postojanja udruženja, potreba za međusobnim povezivanjem i aktivnostima na rješavanju zajedničkih problema crnogorskih iseljenika u Sloveniji, Srbiji i Hrvatskoj pa i šire u Evropi i svijetu. Konstatirano je da su dosadašnji oblici povezivanja na evropskom nivou u cijelosti promašeni i da nijesu nikada ostvarili cilj zbog kojeg su osnovani, što je rezultiralo njihovim urušavanjem i nestankom.

U dosadašnjim aktivnostima ostvareni su jako dobri oblici saradnje NZCH, CKUD „MORAČA“ i KD „IZVOR“, koje treba proširiti i s Udruženjem Crnogoraca Srbije „KRSTAŠ“ na zajedničkim programskim aktivnostima – zaključak je sastanka u Zagrebu.

Danilo Ivezić

SJEDNICA VIJEĆA CRNOGORSKE NACIONALNE MANJINE GRADA ZAGREBA

Dana 27.4.2010.g. u Crnogorskom domu u Zagrebu održana je 12. sjednica Vijeća crnogorske nacionalne manjine Grada Zagreba. Nakon što su prisutni članovi Vijeća prihvatili izvještaj predsjednika Vijeća prof. emer. dr. sc. Veselina Simovića o realizaciji zaključaka 11. sjednice Vijeća, pristupilo se razmatranju načina obilježavanja Dana Vijeća.

Prihvaćen je predloženi koncept i usvojena odluka da se Dan Vijeća, 21.5. – koji je ujedno i Dan Koordinacije i Dan nezavisnosti Crne Gore – obilježi svečanim koncertom, koji će biti održan 19.5. u dvorani Hrvatskog glazbenog zavoda, uz nastup Bojana Martinovića (klavir) i Mirana Begića (violina). Poziv za svečanost – koju i ove godine zajednički organizuju Koordinacija vijeća crnogorske nacionalne manjine na području RH, Nacionalna zajednica Crnogoraca Hrvatske, Vijeće crnogorske nacionalne manjine Grada Zagreba i Ambasada Crne Gore u RH – biće upućen na gotovo pet stotina adresa, između ostalog i članovima diplomatskog kora u Republici Hrvatskoj, kao i institucijama i pojedincima u Republici Hrvatskoj i Crnoj Gori.

Članovi Vijeća su obaviješteni su i o organizaciji posjete Kranju 22.5. i učešću na manifestaciji pod nazivom „Crnogorsko veče“, na koju su pozvani i članovi NZC Rijeke i članovi „Krstiša“ iz Lovćenca.

SKUPŠTINA ZAJEDNICE CRNOGORACA SPLIT

Zajednica Crnogoraca Split održala je redovnu godišnju skupštinu 17.4.2010.g. u svojim prostorijama u Splitu, uz prisustvo 48 članova ZCS. Nakon uvodnog izlaganja predsjednika skupštine gospodina Mija Adžića, koji je navođenjem mnogobrojnih postignutih rezultata i dobijenih nagrada potkrijepio tvrdnju kako su od svih manjina u Hrvatskoj Crnogorci najaktivniji, riječ je uzeo predsjednik ZCS gospodin Borivoje Stevović.

Gospodin Borivoje Stevović pozdravio je sve prisutne te podsjetio na datum osnivanja Zajednice, 17.03.2001.g. i osvrnuo se na pozitivne i negativne učinke Zajednice kojom on predsjedava od osnutka.

Ističući kao pozitivne učinke dobitak prostorija za rad Zajednice, osamostaljenje na financijskom planu, povezivanje rada i aktivnosti sa crnogorcima u Rijeci, Zagrebu, Puli, Osijeku, Karlovcu i dr., te suradnju sa matičnom državom, gospodin Stevović je naglasio: „Za Zajednicu je vrlo pozitivno formiranje gradskog i županijskog Vijeća te je na taj način bolja suradnja sa gradom i županijom, te brži financijski napredak“. Međutim, izostalo je omasovljenje i pomlađivanje udruženja, a planirano osnivanje pjevačkog zbora, folklor ili drugih aktivnosti nije realizirano.

Nakon što je članove ZCS podsjetio na važnije aktivnosti Udruženja u prethodnoj godini i osvrnuo se na tekuću godinu, gospodin Stevović je naveo planove za budućnost (dobijanje većeg prostora, zapošljavanje službenika na račun Grada i Županije, pisanje monografije za 10. godišnjicu postojanja Zajednice, nabava narodnih nošnji iz Crne Gore), a onda, na neugodno iznenađenje prisutnih, svoj izvještaj o radu Zajednice i Vijeća grada Splita zaključio iznošenjem svoje odlučne namjere da se iduće godine ne bi kandidirao za predsjednika u uvjerenju da bi netko drugi donio nove ideje.

**SAVJET ZA NACIONALNE MANJINE RH DODIJELIO NZCH SREDSTVA
ZA 2010.G. ZA PROGRAME OČUVANJA NACIONALNOG IDENTITETA
I PREDSTAVLJANJE KULTURE I TRADICIJE CRNE GORE**

1. NACIONALNA ZAJEDNICA CRNOGORACA HRVATSKE	<u>775.000</u>
1. Informiranje	135.000
1.1. „Crnogorski glasnik“ 6 brojeva, 44-50 stranica, format A4, naklada 1000	110.000
1.2. „Ljetopis crnogorski“ dvogodišnjak, format 17x24cm, naklada 1000	25.000
2. Izdavaštvo	117.000
2.1. knjiga „Izbor iz poezije“, autor – izbor Branko Banjević naklada 1000, str. 450, format 17x20cm	27.000
2.2. knjiga – aforizmi „Oridinali“, autor Đorđije Radulović naklada 1000, str. 320, format 18x21cm	27.000
2.3. knjiga „Politologijski ogledi“, autor prof. dr. Ivan Prpić naklada 600, str. 317, format 15x21cm	22.500
2.4. knjiga „Saloma“, autor: Dimitrije Popović naklada 1000, str. 250, format 15x21cm	40.500
3. Kulturni amaterizam	220.000
3.1. Društvo Crnogoraca i prijatelja Crne Gore „Montenegro“ Zagreb – izložbena djelatnost	55.000 40.000
– pjevačka skupina „Montenegro“	15.000
3.2. Zajednica Crnogoraca Split – izložbene djelatnosti u 2010.	30.000 30.000
3.3. Nacionalna Zajednica Crnogoraca Rijeka – pjevačka grupa „Montenegrine“	40.000 10.000
– likovne izložbe amatera i likovnih umjetnika	30.000
3.4. Društvo perojskih Crnogoraca „Peroj 1657“, Peroj – folklorna skupina „Peroj 1657“	25.000 25.000
3.5. Zajednica Crnogoraca Pule – izložbene djelatnosti u 2010.	30.000 30.000
3.6. Društvo Crnogoraca i prijatelja Crne Gore Osječko-baranjske županije, Osijek – izložbene djelatnosti u 2010.	30.000 30.000
3.7. Zajednica Crnogoraca Karlovac – izložbene djelatnosti u 2010.	10.000 10.000
4. Kulturne manifestacije	303.000
4.1. Petrovdanski sabor Crnogoraca Hrvatske 2010. (NZCH i NZC Rijeke)	36.000
4.2. Dani crnogorske kulture (zajednički programi)	207.000
4.3. Lučindanski susreti 2010. (Zagreb, „Montenegro“)	36.000
4.4. Dani Peroja (Društvo perojskih Crnogoraca „Peroj 1657“)	24.000

(Izvor: „Narodne novine“ 37/2010.)

U uvjerenju da ćemo i time doprinijeti prevladavanju ne jednom isticanih teškoća u radu naših udruga (sjetimo se samo riječi predsjednika NZCH dr. sc. Radomira Pavićevića, koje nam je – nakon što je postavio pitanje: „A što nam je činiti?“ – uputio na prošlogodišnjem Petrovdanskom saboru, iznoseći svoja razmišljanja i prijedloge o unapređenju rada NZCH; v. br. 58), na sljedećim stranicama objavljujemo pismo koje je (na temelju zaključaka skupštine Zajednice Crnogoraca Pule održane 16.3.), uputio doajen Zajednice i predsjednik Vijeća crnogorske nacionalne manjine Grada Pule gospodin Božidar Radulović.

RAZMIŠLJANJA O UNAPREĐENJU RADA ZAJEDNICE CRNOGORACA PULE

Naša je Zajednica osnovana 2003.g. u Puli. Otada do danas, prebrodili smo početne teškoće, dobro smo se organizirali i stvorili smo uvjete za odvijanje brojnih aktivnosti. A što je najvažnije uspjeli smo se okupiti i kroz ove godine uspješno djelovati. Predstavili smo se, u našoj lokalnoj sredini, raznim kulturno-umjetničkim i sportskim programima. Podršku u realizaciji tih programa dala nam je naša krovna

NZCH na čelu s dr. Radomirom Pavićevićem. Osnovana još 1992.g. NZCH nam je svojim iskustvom, savjetom i ugledom uvijek i u svemu pomagala još od našeg osnutka pa do današnjih dana, a sigurni smo da će tako biti i ubuduće. Veliku potporu i pomoć dali su nam i Crnogorci iz Peroja, umjetnici iz Crne Gore te brojni naši prijatelji i sugrađani. Uvijek smo imali podršku od lokalne zajednice.

Ipak, već u počecima formiranja Zajednice suočili smo se s nekim teškoćama koje ni do danas nismo u potpunosti riješili. Naime, rad naše Zajednice temelji se na entuzijazmu i elanu naših članova. U prvo vrijeme, doprinos koji su dali naši članovi bio je presudan, omogućio je i formiranje i opstanak Zajednice. Nesebično smo radili za Zajednicu, ulagali svoje vrijeme, rad pa i svoja sredstva. Isprva je to bilo dovoljno. Zajednica je formirana, prostor uređen i opremljen, uspostavljeni su dobri kontakti i odnosi s lokalnom zajednicom, sa odgovarajućim tijelima Republike Hrvatske i sa našom matičnom državom Crnom Gorom. Pokrenute su aktivnosti i učestala su druženja.

Međutim, sada kada sve to imamo moramo krenuti i korak dalje.

Uspješan rad Zajednice ne može se više temeljiti samo na entuzijazmu pojedinih naših članova. U rad Zajednice moramo pokušati uključiti što veći broj Crnogoraca koji žive u Puli, gdje se oko 400 osoba nacionalno izjašnjavaju kao Crnogorci, u Istri je taj broj oko 700. Smatramo da ima još dosta građana Pule i Istre koji su porijeklom Crnogorci, ali se tako ne izjašnjavaju. U Istri ima i ljudi koji su porijeklom iz Crne Gore, a u Istru su naseljeni još u vrijeme Venecije, ali znaju za svoje porijeklo. Naša želja i naš cilj mora biti privući sve te ljude u Zajednicu ili ih barem zainteresirati za rad Zajednice.

Pitanja: „Kako to napraviti, kako privući naše sugrađane Crnogorce u Zajednicu? Kako privući mlade koji su rođeni u Hrvatskoj?“, pitanja su na koja mi u ovome trenutku nemamo pravi odgovor, a morali bismo ga imati i morali bismo djelovati u tome pravcu jer inače naša Zajednica, ali i naša nacionalna manjina, koja je inače jedna od najmalobrojnijih u Republici Hrvatskoj, nema neku perspektivu i teško da će opstati.

Koji su razlozi takvog stanja?

Većina Crnogoraca dolazi u Hrvatsku nakon drugog svjetskog rata i tu se stalno nastanjuje. Mnogi od nas su se i oženili u novoj sredini, završili škole i fakultete te ostvarili radne karijere. Družili smo se i prijateljivali sa svim našim sugrađanima, nismo se posebno družili i okupljali kao Crnogorci. Tada, u bivšoj državi, osim od nas roditelja, naša su djeca i kroz obrazovni sustav učila ponešto o Crnoj Gori i Crnogorcima.

Međutim, od osamostaljenja Republike Hrvatske briga oko očuvanja naše nacionalne manjine prepuštena je nama samima. U tijelima Republike Hrvatske i u lokalnoj zajednici imamo potporu za udruživanje, aktivnosti i rad, ali je djelovanje pa i upoznavanje i edukacija naših mladih o Crnoj Gori, prepuštena nama. Da bismo mogli odgovoriti na te izazove nije dovoljan samo naš entuzijazam, elan i dobra volja. Mi jesmo napravili puno, ali sada moramo privući mlade i moramo im pružiti ono što će ih zanimati.

Kako ih privući?

Naši mladi Crnogorci rođeni su u Hrvatskoj. Odgajali smo ih da se po ničemu ne izdvajaju iz lokalne sredine. Njima je sada neobično doći u naš prostor, učiti o Crnoj Gori i Crnogorcima. Da bi ih privukli moramo imati atraktivne programe koji će biti interesantni i našim mladim Crnogorcima, ali i drugim našim sugrađanima.

Naša matična država Crna Gora zemlja je velikih prirodnih ljepota, bogatog i raznovrsnog folkloru i mnogih znamenitosti koje očaravaju ljude širom svijeta. To mi moramo predstaviti i u tome nam mora pomoći i naša matična država.

I dosada smo djelovali u tom pravcu, ali možda previše šturo i neprepoznatljivo u lokalnoj sredini. Dijelom smo za to i sami krivi. Nije bio dovoljan samo entuzijazam i dobra volja nas starih. Mi to moramo znati i predstaviti, nije dovoljno samo htjeti. Trebali bismo prekinuti praksu da naši članovi Zajednice realiziraju programe za koje nisu dovoljno stručni i educirani. I atraktivni programi i sadržaji, ako se nekvalitetno prezentiraju postaju prosječni i nezanimljivi. U počecima našeg djelovanja nismo ni mogli drugačije, bilo nam je najvažnije djelovati i organizirati se. Sada smo to ostvarili i moramo se posvetiti programima. Kvalitetnu realizaciju i prezentaciju programa moraju voditi ljudi koji su za to osposobljeni. To i ne moraju uvijek biti članovi naše Zajednice pa ni Crnogorci. Takvim programima, koji bi predstavljali posebnosti i ljepote Crne Gore, ali i bili univerzalni, općeljudski i svakako kvalitetni mi bismo privukli naše mlade Crnogorce i naše sugrađane drugih nacionalnosti pa i većinskog naroda jer siguran sam da mi imamo što pokazati i predstaviti.

Očekujemo da nam u tome pomognu ponajprije Crnogorci u našoj sredini, a koji se nisu dovoljno ili nisu nikako uključili u rad Zajednice, a onda će nam, siguran sam, pomoći i svi ostali. U neposrednoj blizini, u Peroju, imamo dobar primjer i putokaz kako i mi moramo djelovati i raditi i kakvi trebamo biti. Onakvi kakvi su naši perojski Crnogorci, koji su stoljećima sačuvali svoj nacionalni, vjerski i kulturni identitet i uvijek bili na ponos Crnoj Gori, a istovremeno su bili dobro prihvaćeni od većine.

Zaključak. Podršku lokalne sredine imamo, uvjete imamo, ali sami se moramo jače afirmirati i predstaviti. Nama svakako treba profesionalni tajnik Zajednice. Ne treba ni govoriti koliko bi jedna kvalitetna osoba, zaposlena u Zajednici, značila za sve naše sadašnje i buduće aktivnosti.

U ovih sedam godina od osnivanja Zajednice Crnogoraca Grada Pule puno smo postigli, ali nema vremena za zastoj i opuštanje. Došlo je vrijeme za kvalitetni iskorak, a on se ne može dogoditi bez angažiranja mladih, školovanih ljudi koje naša Zajednica mora privući.

Tek kada se to dogodi znat ćemo da sve ovo što smo mi stariji dosad radili nije bilo uzalud i da su iz čvrstih korijena naše Zajednice niknuli svezremani izdanci.

Božidar Radulović, prof.

Intervju „Pobjede” u kome prof. dr Radovan Radonjić govori o današnjem nivou političke kulture u Crnoj Gori, unutrašnjem sukobu proevropskih i retrogradnih političkih struktura, nedostatku odgovornosti za javno izrečenu riječ na crnogorskoj političkoj i medijskoj sceni, permanentnim nastojanjima Srbije da uspostavi kontrolu nad Crnom Gorom, pitanjima jezika, crkve ...

POGLED BRISELA I VAŠINGTONA NA CRNU GORU JE REALAN

POBJEDA: Kako biste danas ocijenili političku zrelost crnogorskog društva?

RADONJIĆ: Crnogorsko društvo se danas, globalno uzevši, nalazi na prelazu iz podaničkog u participativno. Riječ je o prelazu iz shvatanja da političko postoji i jeste važno, ali nije neposredno „stvar građana“, u shvatanje da važnost političkom daju sami građani i da je ono itekako njihova stvar. Već i na osnovu toga se da zaključiti da je Crna Gora politički zrelija nego je ikad bila, iako joj još mnogo treba do pune političke zrelosti.

POBJEDA: Znači li to da još svi treba da se učimo demokratiji?

RADONJIĆ: Čovječanstvo već dva i po milenijuma uči demokratiju i još je nije naučilo. Demokratska škola je ne samo jedna od najtežih i najdužih škola, već i jedina škola koja se nikada ne može sasvim završiti. U toj školi mi smo tek prvaci.

POBJEDA: Mogu li se, bar u teorijskoj ravni, odrediti osnovni programski pravci djelovanja političkih partija u Crnoj Gori? I da li su ti programi konzistentni?

RADONJIĆ: Još je rano za tako nešto. Tek s izlaskom Crne Gore iz procesa tranzicije imaće se nešto jasnija slika o rasporedu i stvarnom opredjeljenju njenih političkih subjekata. Mnogi od njih, iz mnogo razloga, još nijesu našli svoje „pravo mjesto“ i zato se ne opterećuju odveć time hoće li se u tom (s)nalaženju javiti neka razlika između onoga kako se deklariraju i onoga što stvarno rade i čemu teže, te da li im je progam konzistentan i koliko su konsekventni u njegovom sprovođenju.

POBJEDA: Da li se današnji politički procesi i odnosi uklapaju u istorijsku genuzu političke misli u Crnoj Gori?

RADONJIĆ: Da, u znatnoj mjeri. Ima u njima, dakako, i novih, ranije nepoznatih stvari, ali i podosta toga što je na crnogorskoj političkoj sceni i u crnogorskoj političkoj misli bilo prisutno već krajem 18. vijeka. Druga je stvar što to mnogi u Crnoj Gori ne znaju ili neće da znaju. Naime, uz sadržaje koji su produkt novog vremena, uključujući i ono što se obično naziva postindustrijskim, današnje političke procese u Crnoj Gori snažno prožimaju i mnogi momenti i elementi koji su svojevremeno stvorili tzv. gubernadursko-mitropolitsku kontrovezu.

To znači da je u Crnoj Gori i dalje na djelu težnja jednih društvenih snaga da je grade kao sekularnu državu, podjednako okrenutu svim susjedima i sposobnu da kao aktivan činilac slijedi principe organizacije i razvoja evropskog građanskog društva, ali i nastojanje drugih društvenih snaga da je zadrže u okvirima virtuelnog srpsko-slovensko-pravoslavnog svijeta pod neupitnom ruskom egidom. Druga „solucija“ je više od dva vijeka bila dominantna. Danas to nije slučaj, budući da se Crna Gora deklarirše kao evropski orijentisana zemlja i na dobrom je putu da postane članom Evropske unije. No, ni broj ni uticaj onih koji žele da je u toj nakani ometu nije mali.

POBJEDA: Kako ocjenjujete medijsku scenu Crne Gore?

RADONJIĆ: Uglavnom, kao politički i etički prostor, gotovo sasvim ispunjen uzajamnim animozitetima nekoliko interesnih grupa, istrajnih u forsiranju onog metoda međusobne komunikacije u kome princip, kako bi Niče rekao „izvnuti – to je za njega: dokazati; zaludeti – to je za njega: uvjeriti“. Svaka od tih grupa priziva u pomoć „nezavisne intelektualce“, i svaka od ovih traži da govore ono što ona misli. U protivnom, „nezavisnima“ slijedi ili nepriznavanje da su intelektualci, ili etiketa „trabanta“, „prodane duše“ i slično.

Tamo gdje drugost znači jeres, ne može biti ni dostojanstva javne riječi, ni uslova za mirno, agrumentovano, demokratsko suočavanje argumenata i stavova o raznim pitanjima društvenog života, ni bilo čega drugog što inače podrazumijeva medijska scena jednog demokratskog društva.

POBJEDA: Zašto se ocjene o Crnoj Gori iz Brisela i Vašingtona poprilično razlikuju od stavova opozicionih prvaka na unutrašnjem planu?

RADONJIĆ: Zato što na nju gledaju iz dijametralno suprotnih uglova. Brisel i Vašington, naime, u Crnoj

Gori posmatraju ono što se stvarno dešava. A u Crnoj Gori se – uz sve teškoće, nedosljednosti, lutanja i posrtanja, uključuju i trafiking, i korupciju i mnogo toga drugog iz oblasti organizovanog kriminala – dešava puno toga što je čini sve bližom zajednici savremenih, razvijenih, demokratskih evropskih država.

Vodeći ljudi u opoziciji, međutim, smatraju da ne smiju sebi dozvoliti da kažu da u Crnoj Gori, pod datom vlašću, može biti ičega dobrog. Formalno, to je njihovo pravo i oni svakako znaju zašto to pravo tako uporno koriste. Ako bih sebi dozvolio slobodu da pretpostavim o čemu se tu stvarno radi, u prvi plan bih istako sljedeća tri momenta: prvo, uvjerenje opozicionih prvaka da je stvaranje klime opšteg nepovjerenja prema aktuelnoj vlasti najbolji put da se ona svrgne; drugo, neraspolaganje opozicionih stranaka programskim dokumentima i argumentima koji bi im omogućili da kažu „to što aktuelna vlast čini dobro je, ali mi nudimo bolje i više“; treće, činjenicu da se, gledano iz lične pozicije opozicionih prvaka, u Crnoj Gori već dvadesetak godina iskazuje krajnje lukrativnom kombinacija „kritike svega postojećeg“ sa beskrajnom pričom o vlastitom ujedinjenju kao uslovu „sigurne pobjede“, budući da im omogućava siguran opstanak u političkoj igri i relativno miran i lagodan život na temelju pristojne plate i izvjesne državne penzije, a sve to podalje od „vrućeg krompira“ odgovornosti za rješavanje složenih društvenih pitanja i problema.

POBJEDA: Član ste Dukljanske akademije nauka i umjetnosti koja u posljednje vrijeme nije baš eksponirana u javnosti. Koji su razlozi?

RADONJIĆ: Duklje odavno nema, a Crna Gora, koja se i dalje nadahnjuje krivotvorinama o prošlosti što joj ih nudi njena dvorska historiografija, ne priznaje tu Akademiju kao svoju. Najviše crnogorske političke „adrese“ i dalje „jedinom pravom“ smatraju akademiju koja, sudeći po faktičkim naučnim opredjeljenjima i radnim učincima najvećeg broja njenih članova, i dalje Crnu Goru ne smatra svojom državom. Već je i to bilo dovoljno da DANU nikada ne bude posjećena od strane nekog crnogorskog „zvaničnika“, što bi je učinilo „prisutnom u javnosti“, ili da, eventualno, dobije materijalna sredstva koja bi njen rad učinila plodnijim i „transparentnijim“.

DANU inače radi onoliko koliko može. Primjera radi, 2009. godine objavila je osam knjiga, od kojih najmanje dvije predstavljaju uistinu kapitalna izdanja. Iste godine je organizovala i nekoliko međunarodnih „okruglih stolova“ i drugih naučnih rasprava. Problem je, međutim, u tome što su sve te knjige „promovisane“ u jednom danu, pa još na skupu koji je u nekih šezdesetak minuta uz taj posao „uzgredno“ trebalo da „odradi“ i „obilježavanje“ desetogodišnjice postojanja Akademije i što se sva njena aktivnost odvija u „dnevnom boravku“ jednog podgoričkog dvosobnog stana, jer za iznajmljivanje većeg prostora nema sredstava. Kako u takvim okolnostima da bude „eksponirana u javnosti“? Uostalom, što pojam „eksponiran u javnosti“ znači u slučaju jedne akademije nauka – slikati se za novine i objavljivati „protokolarnu“ vijesti ili stvarati?

POBJEDA: Šta mislite o „aferi“ vezanoj za udžbenike istorije?

RADONJIĆ: „Spomi“ udžbenik nijesam čitao i o njemu nemam vlastiti sud. Smatram, međutim, da je izuzetno dobro što su najzad počele da se „otvaraju afere“ povodom nauka koji nudi crnogorska historiografija. Jer, čak i kad bi sve kritike koje su upućene na račun pomenutog udžbenika bile sasvim utemeljene, opet bi „grieh“ njegovih autora bio sitnica u odnosu na ono što aktuelna historiografija nudi crnogorskim građanima kao istinu o istorijskoj prošlosti njihove zemlje. To se osobito odnosi na objašnjenja suštine i smisla, u mnogom pogledu i danas veoma „pulsirajuće“, gubernadursko-mitropolitske kontroverze, gdje se umjesto ozbiljog i odgovornog opisa događaja onakvim kakvi su bili, nude kojekavi konspirativistički i eklektički konstrukti, falsifikati, improvizacije, neosnovana veličanja jednih i olaka satanizovanja drugih.

Što tek reći za odluku nekih vodećih crnogorskih naučnih i političkih ličnosti i institucija da svojoj zemlji, koja se već uveliko nalazila na putu sticanja nazavisnosti i međunarodnog priznanja, „pomognu“ tako što će uoči referendumu „reprintovati“ višetomnu (jednom iz upotrebe isključenu) Istoriju Crne Gore, u kojoj se Crna Gora tretira kao srpska država, a Crnogorci smatraju (i nazivaju) Srbima. I da sve bude interesantnije, „reprinterica“ i danas predstavlja osnovno crnogorsko istoriografsko štivo u Crnoj Gori, a svi glavni akteri njene rehabilitacije su i dalje na istim ili još višim funkcijama i boljim društvenim pozicijama nego su ih prije toga imali.

Inače, svoju obimnu studiju posvećenu toj tematici – koja, mada je objavljena prije više od pola godine, iz meni nepoznatih razloga još nije uspjela da „pređe rastojanje“ od njenih izdavača (DANU i „Pobjede“) do podgoričkih knjižara – završio sam riječima: „Na Crnoj Gori je da odluči. Želi li da svoju budućnost projektuje, uz ostalo, i iz naslijeđene slike prošlosti – ima sve što joj je za to potrebno: od predominantne krive svijesti o vlastitoj esenciji i egzistenciji, preko aktuelne historiografije kojom se takva svijest 'hrani', do kritične mase onih koji vođeni njenim

naukom, svjesno ili nesvjesno, neumitno hrle u susret nekoj novoj hiljadudevetstoosamnaestoj. Želi li, pak, da izađe iz tog košmara i razvija se kao slobodna zemlja, odnosno demokratsko društvo i država čija se budućnost temelji, pored ostalog, i na istinski spoznatim naložima i razlozima svog milenijumskog trajanja, moraće, uz neke druge, da okrene i novu istoriografsku stranicu“. Tome, u ovom trenutku, nemam što da dodam.

POBJEDA: Nije još dovršen posao oko jezika ...

RADONJIĆ: Ništa neobično. Još jedan posao koji je Crna Gora počela i očigledno ne želi da dovrši. Pri tome, ovdje se manje radi o nedostaku snage ili nepostojanju odgovarajućih „instrumenata“, nego o odsustvu osjećanja potrebe za promjenama u toj oblasti.

POBJEDA: Ni pitanje crkve nije definisano ...

RADONJIĆ: Formalno jeste definisano. Ustav Crne Gore je u tom pogledu jasan i precizan i nudi uobičajena savremena rješenja. Problem je, međutim, u tome što se Ustav ne poštuje i što i oni koji su taj Ustav pisali svojim postupcima doprinose da jedna crkva u Crnoj Gori, i to upravo ona koja ne priznaje ni Crnu Goru, ni crnogorsku naciju, može da radi što hoće i kako hoće: drži pod ključem kulturna mjesta i simbole crnogorske državnosti, uključujući i objekte u kojima se nalaze zemni ostaci crnogorskih vladara; bez ikakvih smetnji arbitriru u tome ko je u Crnoj Gori „vjera“, a ko „nevjera“; odlučuje koji crnogorski građani mogu obavljati vjerske obrede u objektima koje su podizali njihovi preci, a koji im ne smiju pristupiti; uživa crnogorska nasilno oteta materijalna dobra.

Činjenica da preko 60 odsto građana Crne Gore, prema istraživanjima, najviše vjeruje takvoj ustanovi govori da je u našoj zemlji na djelu istorijska regresija bez presedana. Nije u pitanju samo to da jedni građani Crne Gore imaju manja prava od drugih u pogledu mogućnosti da slobodno i na za to odgovarajućim mjestima obavljaju određene vjerske obrede. U pitanju je i to da objašnjenja uzmiču pred vjerovanjima, da razum gubi bitku sa misticizmom, da se „evropska“ Crna Gora vraća u duhovne lavirinte srednjeg vijeka. Sve to, razumije se, na podlozi manjka pobožnosti i viška neznanja. Zašto je sve tako, najmanje je kriva crkva koja radi to što radi, jer ona je to što objektivno jeste i radi „svoj posao“. Mjeru uspjeha u ostaviravanju takve njene misije ne određuje ona sama, već odnos Crne Gore prema njoj i njenoj misiji.

POBJEDA: U posljednje dvije decenije nijeste se aktivno uključivali u politiku, u smislu angažovanja u nekoj političkoj partiji, ali ste kao intelektualac uticali na burne procese koji su se odvijali u međuvremenu. Gdje danas vidite pravce kojima bi trebalo da ide Crna Gora u budućnosti?

RADONJIĆ: Nema bezuslovno dobrog, sigurnog i u pogledu ostvarivanja krajnjeg cilja unaprijed sasvim izvjesnog puta u razvoju neke zemlje. I nikad taj put ne zavisi samo od izbora, odnosno od subjektivnog opredjeljenja same te zemlje. To važi i za put kojim sada ide Crna Gora. Taj put može biti dobar, možda čak i najbolji mogući u datim unutrašnjim i međunarodnim okolnostima, pod dva uslova.

Prvi uslov je da se u procesu približavanja Evropskoj uniji i prihvatanju principa njene organizacije i funkcionisanja posveti odgovarajuća pažnja očuvanju vlastitog kulturno-duhovnog identiteta. Drugi uslov je da se ni po koju cijenu ne izgubi kontrola nad vlastitom državnom teritorijom, odnosno nekim strateški važnim privrednim granama i društvenim službama. Bez to dvoje, svaki njen put, kako god bio projektovan, neizbježno bi završio stranputicom.

POBJEDA: Evidentan je pokušaj nekih političkih centara iz Srbije da na neki način utiču na profilaciju unutrašnje i spoljne politike Crne Gore. Gdje su uzroci takvog ponašanja?

RADONJIĆ: Ne bih rekao da su u pitanju „neki politički centri“ iz Srbije, već da se radi o samom političkom centru Srbije, pod kojim podrazumijevam njeno najviše državno rukovodstvo. I ne bih rekao da su u pitanju pokušaji već da se radi o permanentnom, više-manje otvorenom nastojanju Srbije, utemeljenom na njenoj više od dva vijeka staroj geostrateškoj „potrebi“, da uspostavi punu kontrolu nad Crnom Gorom. Lično to, inače, ne smatram ni iznenađujućom, ni u svijetu usamljenom pojavom. Ovo, barem iz tri razloga.

U prvom redu, poznato je, ne od juče i ne samo u jednom slučaju, da zemlja koja se suočava sa svojim unutrašnjim problemima hoće, kad može, da pažnju sopstvene i ine javnosti skrene s njih na neke druge, po pravilu spoljne probleme i, pruži li joj se prilika, drugog optuži za sve ono što joj se dešava. Srbija danas, na žalost, jeste takva zemlja. I dalje nespremna da se suoči sa sobom, ona dio krivice za sve što joj se događa pokušava da svali na Crnu Goru. I budući da u tom „poduhvatu“ dobrano uspijeva kod najvećeg dijela svoje javnosti, uključujući i intelektualnu elitu, nije „luda“ da se toga odrekne.

Zatim, poznato je, takođe ne od juče i ne samo u jednom slučaju, da teritorijalno veće i u nekom (ekonomskom, vojnom, političkom, kulturnom) pogledu uticajnije države imaju „prirodnu sklonost“ da svoju geostratešku doktrinu

grade na premisama koje se uobičajeno zovu ekspanzionizam i hegemonizam. Poznato je takođe da se nijedna takva država nikada nije odrekla takvih ambicija, ukoliko na to nije bila primorana. Srbija prema Crnoj Gori čini upravo to. I, bez iluzija, činiće to sve dok bude mogla.

Najzad, ambicija Srbije da ujedinjenjem s Crnom Gorom postane „velika“ i, kao takva, „izađe na more“, stara je koliko i postotomanska srpska država. S tim što ta ideja nije autentično srpska, već se „zametnula“ u glavi jednog crnogorskog mitropolita koji je svojim projektom „sloveno-srpskog carstva“ na čijem čelu je vidio sebe, u funkciji ruskog carskog namjesnika, utro put Garašaninom „načertaniju“ i dao legitimitet srpskom „pravu na Crnu Goru“ u istoj mjeri u kojoj je, zajedno sa svojim dinastičkim nasljednicima, smatrao legitimnom svoju pretenziju na sloveno-srpski odnosno svesrpski tron.

Nikad Srbija nije pritiskala Crnu Goru više nego je to Crna Gora, subjektivno i objektivno, dozvoljavala. Nijesu Srbi već Crnogorci stvorili kosovski mit i nametnuli sebi zavjet da, prije nego što eventualno pođu u susret evropskoj novovjekovnoj civilizaciji, moraju „svesti račune“ sa srednjim vijekom tako što će osvetiti Miloša i Lazara i „vaskrsnuti“ Dušanovo carstvo. Podgorička skupština i sve što je iza nje slijedilo kudikamo su više crnogorsko nego srpsko djelo. Ne bi uvoz „događenog naroda“ iz Srbije u Crnu Goru tekao tako brzo i glatko da u Crnoj Gori nije postojala kritična masa onih kojima je, po vlastitom priznanju, novi srpski „vožd“ najzad „otvorio oči“. Otkud kod Crnogoraca sklonost takvim „solucijama“, pitanje je s čijim odgovorom Crna Gora još nije spremna da se suoči.

Sve u svemu, ovdje su izvjesne tri stvari: prvo, da Srbija suštinski nije odustala od Miloševićeve politike, već da ovu i dalje forsira drugim sredstvima; drugo, da će Srbija, barem kad je Crna Gora u pitanju, s tom politikom proći kao i Milošević sam; treće, da se štete koje Srbija time nanosi Crnoj Gori i sebi samoj i dalje nalaze izvan vidnog polja njenih glavnih stratega.

POBJEDA: Svjedoci smo poprilične devalvacije odgovornosti za javnu riječ. Kako to komentarišete?

RADONJIĆ: To je jedna od nesumnjivo najslabijih karika u lancu crnogorske političke kulture. Tačno je da u demokratskim društvima nema i ne smije biti nedodirljivih, ali je tačno i to da svi moraju biti jednako „dodirljivi“. Demokratski i uopšte etički princip koji tu jedino može biti prihvatljiv, jeste „svakome prema zasluži“. A koliko je ko zaslužan, ili kriv, ne može se ocjenjivati „odoka“, po „ličnom nahodanju“, zavisno od toga da li se nekome sviđa ili ne sviđa.

Niko nikoga ne može proglasiti krivim ili za nešto odgovornim, a da za to nema dokaza. I svako mora odgovarati za svaku neargumentovanu ocjenu, nezavisno od toga kome je, kada i gdje rečena. To što je neko poslanik ne znači da ima pravo da, bilo u Skupštini bilo na ulici, insinuiru, „markira“ i „etiketira“, olako juriša na lični integritet i udara na porodičnu čast. Naprotiv, što je neko na višoj funkciji, veća je njegova obaveza u pogledu održanja (očuvanja) dostojanstva javne riječi. I obrnuto, to što je neko na nekoj političkoj funkciji nikako ne znači da je više podoban za verbalni linč, da neargumentovano, a nekažnjeno može govoriti što hoće.

POBJEDA: I nevladine organizacije postaju aktivan sudionik na političkoj sceni. Šta o tome mislite?

RADONJIĆ: Da li zbog toga što sam nedovoljno upućen u pravila političke „igre“, ili zato što se u Crnoj Gori politički „igra“ mimo svih pravila, tek dešavanja o kojima govorite ne mogu da svrstam u normalna, shvatljiva i prihvatljiva. Jer, tu se ne radi o donošenju (sklapanju) kolektivnog ugovora gdje zainteresovane strane, saobrazno pravilima koja se moraju striktno poštovati, imaju mogućnost da angažuju eksterne eksperte.

Slučaj Biočki stan spada u tzv. industrijske konflikte, u čijem razrješenju učestvuju tačno određeni, neposredno zainteresovani subjekti, a na spisku tih subjekata se ne nalaze ni nevladine organizacije, ni političke stranke. Princip je, takođe, da u traženju izlaza iz takvih konflikata učestvuju samo oni koji formalno i faktički mogu i treba da snose odgovornost za svaki učinjeni potez i svaku donešenu odluku.

Kakvu bi odgovornost, osim moralne, mogla da snosi jedna nevladina organizacija za svoje angažovanje na tim poslovima, nije mi jasno. Još manje mi je jasno obraćanje posloводства „tvrtke“ predstavniku nevladine organizacije s predlogom da se javno, pred svijetom, suoče i utvrde ko je u pravu. To zaista „zvuči“ demokratski, ali i neodoljivo „miriše“ na pokušaj da se izbjegne suočavanje s onima s kojima se uistinu treba suočiti, a oni se, uz svo poštovanje nevladinog sektora, ipak ne nalaze na toj adresi. Osim toga, rezultati su ono jedino što „tvrtku“ može opravdati – pred sobom, pred njenim radnicima i pred svijetom.

(Dnevni list POBJEDA, 27. februar 2010. godine)

KAD ZAŽIVI RIJEČ PJESNIKA

Dodjelom nagrade za životno djelo pjesniku Branku Banjeviću i proglašenjem najboljih autora literarnih radova u rožajskoj Seošnici završen je peti festival pjesnika za djecu „Krilata Seošnica“. Uručujući nagradu, predsjednica žirija mr Blaga Žurić kazala je da je izuzetan stil ovom stvaraocu dao jednu od najznačajnijih uloga u savremenoj crnogorskoj književnosti.

– Dobitnika najvišeg priznanja ove manifestacije su muze učile i pričale o ljepoti ognjenog kamena crnogorskog, opile ga mudrošću i darivale mekim oratorskim nadahnućem – kazala je Blaga Žurić, dodajući da takvi kao Banjević nikada nijesu odlazili daleko iako mu se široki svijet nudio izazovima; on je ostao ovdje. Ostao je sa zemljom i ljudima, sa liticama i pticama, sa sobom i drugima. Njegova poezija je neiscrpno vrelo misaonih preokupacija, tematsko sadržajnih životnih situacija. Motivi se prepliću od kamena do sunca, od stroge forme do slobodnog zvuka, doživljavaju svoju posljednju metamorfozu, uobličavajući svoje pretakanje u tajni poetski stih – kazala je Žurić.

Manifestaciju je otvorio Dušan Đurišić riječima da je ovaj jedinstveni festival počeo da živi prije pet godina.

– Pokrenuo ga je i osmislio u svom zavičaju pjesnik Avdo Nurković, dao mu prekrasni naziv „Krilata Seošnica“, počeo sa malim, oskudnim sredstvima ali sa velikim snovima, nadom, voljom, vjerom, entuzijazmom. Uspio je da okupi pisce iz više država, uveo nagradu za životno djelo.

Stihove su pred brojnom publikom kazivali: Rade Jolić, Velimir Ralević, Olivera Cvetić, Blaga Žurić, Dragiša L. Jovović, Dragana Kršenković- Brković, Nina Ševcova, Zaim Azemović, Rafet Šutković, Avdo Nurković, Sead Šahman i Tajla Kurpejović.

– Pjesnik je uvijek zadovoljan kada njegova riječ zaživi u djeci, u ljudima, u prijateljima. Ako zaživi poetska riječ, zaživjeće naše vrijednosti, tradicija i, zaživjeće svjetske vrijednosti. Na taj način, moći ćemo da našu Crnu Goru, Rožaje i Seošnicu razvijamo na zadovoljstvo te djece i na zadovoljstvo svijeta. Samo preko vaspitanja, koje ide preko umjetničke riječi, djeca se uzdižu do sveljudskosti, do humanizma kojemu stremimo – kazao je Banjević primajući nagradu.

(Izvor: Dnevni list POBJEDA, 26. april 2010. godine)

DESET GODINA CRNOGORSKE KINOTEKE

U prepunoj sali Crnogorskog narodnog pozorišta je obilježena 10. godišnjica Crnogorske kinoteke. Njen sadašnji i uspješni direktor poznati reditelj Branko Baletić je u prigodnom govoru rekao: «Neke veće države slave i nekoliko decenija svojih kinoteka, a mi zahvaljujući razumijevanju Vlade Crne Gore, prije 10 godina počeli smo sa radom, tako da smo do danas napravili „10 značajnih koraka“ i to je razlog koji nas je okupio noćas». Iznio je istorijat crnogorske kinematografije i sve poteze koji su vučeni da bi se kazalo da smo učinili dosta, ali to je daleko od zadataka koji nas čekaju. Obradovao je filmofile kazavši da ćemo 12. godišnjicu proslaviti u novoj zgradi Kinoteke, u kojoj će se filmovi „vrćeti 24 casa“.

Svojim prisustvom uveličali su jubilej ministri Branislav Mićunović, Ivan Brajović, Boro Vučinić, mitropolit CPC g. Mihailo, članovi diplomatskog kora, predsjednik NZCH dr. Radomir Pavićević, predsjednik DANU, kao i poznate ličnosti javnog i kulturnog života.

Program koji je priređen je bio retrospektiva crnogorske kinematografije od 1900. do 2009. godine.

Žarko Minić

„KADA KORIJENJE PROGOVORI“

U Galeriji Spomeniškovarstvenega centra u Ljubljani, 15. februara 2010.g. je otvorena izložba „Ko korenine spregovorijo“ („Kada korijenje progovori“), crnogorskog kipara g. Ilije Čabarkape. Izložbu je otvorio Njegova ekscelencija dr. Ranko Milović, ambasador Crne Gore u Republici Sloveniji. Izložbu je organizovalo Crnogorsko društvo „CRNA GORA“ iz Ljubljane uz pomoć Spomeniškovarstvenega centra Ljubljana. G. prof. Momo Vuković, akad. kip. i res. spec. UNESCO ekspert za restauriranje kamena, naše gore list, je najviše zaslužan da je došlo do ovog veličastvenog kulturnog događaja u Sloveniji. Ovom prilikom mu se najsrdačnije zahvaljujemo.

Ilija Nikolajev Vukanov Čabarkapa je rođen u Pljevljima 20.09.1965.g. Svoja djela stvara na svojem imanju u Vrulji, kod Pljevalja. Izlagao je više puta samostalno kao i na zajedničkim izložbama.

Na otvaranju izložbe je bio veliki broj posjetilaca, kako crnogorske narodnosti tako i Slovenaca. Bili su prisutni članovi iz svih crnogorskih društava u Sloveniji. Posebno je događaj uveličao svojim dolaskom iz Crne Gore, podpredsjednik Dukljanske akademije nauka i umjetnosti g. Mladen Lompar. Na ovaj način se želi približiti crnogorska kultura u Sloveniji i obogatiti kulturna razmjena između Slovenije i Crne Gore.

Veselin Lakić

PUTOKAZ BUDUĆIM ISTRAŽIVAČIMA

Bibliografija „Iseljenici u Crnoj Gori do 1941.“ autora Petra Krivokapića i Branislava Borilovića predstavljena je u hotelu „Podgorica“. O djelu su govorili: direktor Centra za iseljenike Crne Gore prof. dr Milan Vukčević, prof. dr Živko M. Andrijašević, urednik izdanja Milovan Obradović i autori. U bibliografiji je dat popis novinskih članaka, članaka u periodičnim publikacijama i posebnih izdanja u kojima se govori o crnogorskim iseljenicima. Autori su pregledali sve dostupne serijske i monografske publikacije koje su u periodu od početka druge polovine devetnaestog vijeka do 1941. godine štampane u Crnoj Gori ili na njenom današnjem prostoru, kao i veliki broj publikacija iz okruženja.

– Prva bibliografija o našem iseljeništvu uopšte kruna je naše izdavačke djelatnosti. Bibliografske jedinice sabrane u njoj putokaz su i vrelo podataka za istraživanja koja treba da daju dublju i realniju sliku iseljavanja iz Crne Gore i opšte istorije ovih nemirnih prostora – rekao je prof. dr Milan Vukčević.

Prof. dr Živko M. Andrijašević bibliografiju vidi kao značajan korak i pripremnu radnju za izradu monografije koja bi u totalitetu trebalo da sistematizuje fenomen crnogorskog iseljeništa.

– Pojava ove knjige proističe iz osmišljenog djelovanja Centra za iseljenike Crne Gore koji ima cilj da poveća i afirmiše znanje o crnogorskom iseljeništvu i stvori polaznu osnovu za njegovo istoriografsko izučavanje. Da bi posao istraživanja bio olakšan i da bi se na najmanju mjeru svela mogućnost izostavljanja nekog upotrebljivog priloga, svaka ozbiljna institucija ili istraživač koji ovim poslom želi da se bavi mora da počne posao pravljenja bibliografskog pregleda, da utvrdi gdje je i kada šta pisano o temi kojom se namjeravaju baviti. Oni koji se budu bavili istorijom crnogorskog iseljeništa ili se za crnogorsko iseljenišvo interesuju iz ličnih razloga, imaće kao vrijedan i pouzdan izvor knjigu Petra Krivokapića i Branislava Borilovića. Činjenica da samo registar ličnih imena u ovom izdanju ima 250 stranica i sadrži 22.000 imena svjedoči o ozbiljnosti bibliografskog istraživanja krunisanog bibliografijom „Iseljenika u Crnoj Gori od do 1941.“ – kaže, između ostalog, Andrijašević.

– Zadovoljstvo je kada ovakvo djelo nastane u okviru jedne naše, crnogorske institucije i kada ga naprave ljudi koji su i profesionalno i lično vezani za Crnu Goru. Imamo i intelektualnog i institucionalnog potencijala za poduhvate koji kvalitetom ne zaostaju za poduhvatima elitnih institucija iz okruženja – istakao je Andrijašević.

(Izvor: Dnevni list POBJEDA, 20. mart 2010. godine)

DANI CRNOGORSKE KULTURE U VOJVODINI

Crnogorsko kulturno prosvjetno društvo „PRINCEZA KSENIJA“ je kulturnim umjetničkim događajem u petak, 30-og aprila u Malom Idošu, u galeriji Osnovne škole „Adi Endre“, otvorilo manifestaciju „*Dani crnogorske kulture u Vojvodini*“. Manifestacija će trajati tokom čitave godine, u opštinama i mjestima širom Vojvodine.

U prvom dijelu programa, predstavljena je knjiga Nenada Stevovića „*Crnogorsko iseljeničtvo kroz diplomatske arhivske izvore*“. Pored autora, o knjizi je govorio i publicista Slobodan B. Medojević.

O karikaturi kao formi umjetničkog izražavanja, govorila je umjetnica Jasmina Perović koja je i

otvorila izložbu cetinjskog umjetnika i karikaturiste Luke Lagatora.

Zapažen nastup su imali učenici Muzičke škole iz Bačke Topole u klasi nastavnice klavira Edit Brezovski. Publici su se predstavili Maksim Stevović, Božo i Dina Kapa svirajući djela Betovena, Baha, Mendelsona, Burgmilera, Gedika i Hajdna. Svoj nastup su počeli svirajući himnu Crne Gore. Nastupila je i recitatorka Nataša Vučinić koja je govorila pjesmu „*Od Lovćenca do Lovćena*“ pjesnikinje sa Cetinja Slavke Daković.

Prestavljajući Crnogorsko kulturno prosvjetno društvo „PRINCEZA KSENIJA“, umjetnički direktor Aleksandra Vučinić naglasila je da društvo za cilj ima prepoznavanje i prezentovanje bogatih vrijednosti tradicionalne crnogorske kulture, folkloru i jezika.

Uz angažovanje i posredovanje predsjednika Crne Gore Filipa Vujanovića obezbijeđene su narodne nošnje za folklornu sekciju, a društvo će uskoro u novom prostoru u centru Lovćenca, koji je dobilo na korišćenje od strane opštine Mali Idoš, da otvori čitaonicu i ponudi posjetiocima veliki broj knjiga iz crnogorske književnosti i istorije.

CKPD „PRINCEZA KSENIJA“

POKUŠAJI ASIMILACIJE CRNOGORACA

„*Crnogorsko iseljeničtvo kroz diplomatske arhivske izvore*“ je knjiga o crnogorskoj dijaspori autora Nenada Stevovića, koja je nedavno objavljena i štampana dvojezično na crnogorskom i engleskom jeziku.

Prema riječima autora, prva tri poglavlja knjige su tematski srodna i vezana geografski i politički za Južnu i Sjevernu Ameriku, dakle za Argentinu, Sjedinjene Američke Države i Kanadu i za period poslije prvog svjetskog rata, dok je četvrto poglavlje vezano geografski i politički za Evropu, odnosno Bugarsku, za period poslije drugog svjetskog rata.

Prva tri poglavlja sadrže integralne verzije dokumenata prezentovanih uz koncizne komentare, koji imaju kratku eksplikaciju istorijskog konteksta kroz savremenu naučnu vizuru. Četvrto poglavlje je, po mišljenju autora, dokaz tradicionalne nebrige tadašnje oficijelne Crne Gore za svoje iseljeničtvo i prećutno izbjegavanje da se sa crnogorskom nacionalnom manjinom u Bugarskoj postupi u skladu sa važećom praksom u procesu agrarne reforme i kolonizacije u tadašnjoj Jugoslaviji.

Autor ocjenjuje da je diplomatija Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca i kasnije Kraljevine Jugoslavije i njena politika prema Crnogorcima u iseljeničtvu bila u funkciji velikosrpskih krugova u Srbiji.

– Svi kapaciteti diplomatije, bili su usmjereni u cilju asimilacije crnogorskog iseljeničtva i negacije nacionalne posebnosti Crnogoraca, što ova studija i nepobitno dokazuje, upravo kroz argumentaciju autentične arhivske građe - naveo je Stevović.

(Dnevni list *POBJEDA*, 20. april 2010. godine)

DAN KADA SU ULOGE ZAMIJENJENE

Istorijske i političke okolnosti pod kojima su prije vijek i po u našoj zemlji odvojene duhovna i svjetovna vlast, način na koji je to urađeno i činjenica da je tema odvojenosti države i crkve, aktuelna i danas dodatno ukazuje na značaj čina Knjaza Danila Petrovića

Mitropolit Petar II Petrović Njegoš bio je posljednji crnogorski vladar koji je ujedno bio na čelu Crkve i Države. Njegov nasljednik, Danilo Petrović Njegoš, odbija da primi duhovni čin i odlučuje da se proglasi za knjaza. Do razdvajanja duhovne od svjetovne vlasti u Crnoj Gori, dolazi marta 1852. godine, kada članovi crnogorskog Senata i grupa najviših državnih činovnika, donose Odluku o proglašenju Crne Gore za knjaževinu, a Danila Petrovića Njegoša za knjaza. Odluku crnogorskih glavara odmah je priznala Rusija, a zatim i druge velike sile.

Proglašenjem Crne Gore za knjaževinu (1852), razdvojena je duhovna i svjetovna vlast, koje su do tada pripadale cetinjskom mitropolitu. Od 1852. godine državom je trebalo da upravlja knjaz, a Crkvom mitropolit. Gotovo svi mitropoliti iz porodice Petrović-Njegoš do tada su prevashodno bili posvećeni državničkom i političkom djelovanju, a životom Crkve najčešće su se bavili kada su ih na to primoravale administrativne obaveze. Među tim obavezama najčešće su bile: obavljanje rukopoloženja, izdavanje sentencija ili presuđivanje u sveštenskim sporovima. Budući da su Petrovići-Njegoši, osim mitropolita Save, bili vladari po opredjeljenju i djelovanju, a duhovnici samo po činu i imenu, za njih je upravljanje Crkvom bila tek uzgredna obaveza. Odluka o proglašenju knjaževine, promijenila je dotadašnji položaj Pravoslavne crkve, a posebno odnos države prema njoj.

U pismu crnogorskih senatora i starješina ruskom caru, od 7/19. marta 1852. godine, u kojem saopštavaju odluku o proglašenju Crne Gore za knjaževinu, iznose se i neka rješenja u vezi sa budućim položajem Crkve. Navodi se da će novi mitropolit, koga senatori i starješine nazivaju arhiepiskopom Crne Gore, isključivo imati vlast nad Crkvom, kao i da će ga birati crnogorska vlada. Crnogorske starješine odlučuju i da crnogorska vlast bira novog mitropolita od članova porodice Petrović-Njegoš ili iz neke druge ugledne crnogorske porodice. Pored toga, oni konstatuju da je neodrživo, i za Crnu Goru štetno, da jedna ličnost bude na čelu države i crkve. Upravo ovakvim određenjem statusa pravoslavne crkve u Crnoj Gori, zvanično je uspostavljena vlast države nad njom. Pravoslavna crkva je postala institucija apsolutno podređena najvišoj državnoj vlasti, tako da je vladar u odnosu na Crkvu imao istu vlast kao i nad sudstvom, vojskom ili činovništvom. Crnogorski knjaz je dobio pravo, ne samo da odlučuje o izboru njenog prvosveštenika, već i da kontroliše i usmjerava njeno cjelokupno djelovanje i unutrašnji život. Ovakav odnos između države i Crkve u Crnoj Gori, potvrđen je i zvaničnim stavom ruske vlade. Rusko ministarstvo inostranih djela dostavilo je, juna 1852, knjazu Danilu nekoliko obavezujućih preporuka u vezi sa položajem Crkve. Najprije, da novi episkop (mitropolit) isključivo treba da se posveti crkvenim poslovima, bez prava da se na bilo koji način miješa u vođenje politike. Novi crkveni poglavlar treba da se zanima učvršćivanjem religioznih osjećanja kod Crnogoraca, jačanju njihove privrženosti pravoslavnoj crkvi, stanjem bogomolja i obrazovanjem sveštenstva. Ruska vlada očito nije bila zadovoljna dotadašnjim stanjem Pravoslavne crkve u Crnoj Gori, pa knjazu Danilu nameće obavezu da kao državni poglavlar nadgleda djelovanje nove crkvene vlasti i kontroliše da li se ove preporuke sprovode u djelo. U Petrogradu su smatrali da je važno da pravoslavna crkva bude podređena državnoj vlasti, zbog čega se u referatu o prilikama u Crnoj Gori, koji je grof Neseljrode, vicekancelar i ministar inostranih djela, početkom aprila 1852. dostavio caru Nikolaju, kaže da poglavlar crkve treba da se isključivo bavi njenim unutrašnjim životom, dok vrhovna vlast nad Crkvom pripada vladaru.

Kada je u pitanju uređenje pravoslavne crkve u Crnoj Gori, prvi zadatak koji je knjaz Danilo imao, bio je izbor njenog novog poglavara (mitropolita). Iako je izbor novog mitropolita imao veliki značaj i

za Crkvu i za državu, knjaz Danilo nije žurio da odredi kandidata za ovaj položaj. Tokom prve polovine 1852. godine bilo mu je najvažnije da učvrsti vlast u zemlji, dok su posljednjih mjeseci 1852., ustanak u Hercegovini i sukobi s Turcima, uglavnom zaokupljali njegovu pažnju. Moguće da tokom 1852. godine, u vrijeme dok sa svojim bliskim rođacima vodi borbu za osvajanje vlasti, ovo pitanje i nije želio pokretati.

Izbor novog mitropolita odlagao bi se još neko vrijeme, da knjaza Danila na donošenje odluke nije podstakao izaslanik ruske vlade, Jegor Petrovič Kovaljevski. Kovaljevski je za ovaj položaj imao svog kandidata – ostroškog arhimandrita Nikodima Rajičevića, kojeg je predložio za budućeg poglavara pravoslavne crkve u Crnoj Gori. Do ovog prijedloga došlo je marta 1853. godine. Kandidatura Rajičevića za novog crnogorskog mitropolita zvanično je od Kovaljevskog upućena u Petrograd na odobrenje, da bi ruski ambasador u Beču, baron Mejendorf, obavijestio 1/13. avgusta 1853. godine knjaza Danila da je ruski car odobrio dolazak arhimandrita Rajičevića u Petrograd zbog posvećenja. Izgledalo je da je pitanje izbora novog mitropolita konačno riješeno, čim je odluku potvrdio ruski car. Međutim, ubrzo dolazi do preokreta: knjaz Danilo u pismu baronu Mejendorfu od 18/30. avgusta 1853., saopštava da arhimandrit Rajičević ne može biti posvećen za episkopa, odnosno, da on neće biti novi poglavar Crkve u Crnoj Gori. Knjaz objašnjava da se arhimandrit Rajičević iznenada ozbiljno razbolio, te da ga bolest, ali i starost, sprječava ne samo da putuje u Petrograd, već i da uopšte bude imenovan za poglavara Crkve. Budući da je potreba i želja naroda, ali i njegova, da se što prije izabere novi mitropolit, knjaz nagovještava da će se postarati da pronađe ličnost koja je sposobna i dostojna da bude na čelu Crkve. Čim pronađe odgovarajućeg kandidata, on obećava Mejendorfu da će ga o tome obavijestiti.

Nakon što je odlučio da spriječi Rajičevićev izbor za crnogorskog mitropolita, knjaz nije odmah donio odluku o novom kandidatu. Prema do sada poznatim izvorima, njemu se nije posebno žurilo da predloži novog kandidata. Tek aprila 1855. godine, knjaz Danilo, u pismu ruskom poslaniku u Beču, Aleksandru Gorčakovu, ponovo pokreće akciju oko izbora novog crnogorskog mitropolita.

Knjažev kandidat za novog mitropolita, prvog poslije razdvajanja svjetovne od duhovne vlasti, bio je Nikanor Ivanović iz Drniša (Dalmacija), koji je i stupio na čelo Crnogorske crkve 1858. godine. Čime je Nikanor zaslužio knjaževu povjerenje, nije nam poznato. Iz Nikanorovih pisama knjazu Danilu saznajemo da je uveliko bio uključen u politička dešavanja u Crnoj Gori, i da je u pojedinim delikatnim situacijama djelovao kao knjažev lični sekretar. Na knjaževu odluku da izabere Nikanora za poglavara crkve u Crnoj Gori ponajmanje su uticali duhovnički kvaliteti kandidata. Glavni razlozi bili su politički, što je sa stanovništva jednog vladara, i razumljivo. U vrijeme kada je donesena odluka o njegovoj kandidaciji, za vladara koji ga predlaže osobito je bilo važno da novi mitropolit ne pripada crnogorskim bratstveničko-plemenskim strukturama, odnosno, da nije iz Crne Gore. Upravo zbog toga, knjažev izabranik za poglavara Crkve nije mogao mitropolitskom položaju dati nijedno pređašnje političko ili dinastičko obilježje, niti je njegova pozicija mogla dati podsticaj političkim ambicijama njegovih rođaka, kojih u Crnoj Gori i nije imao. Na osnovu bratstveničko-plemenske linije on nije mogao steći ni političku podršku ili zaštitu. Sve ga je to činilo apsolutno zavisnim jedino od knjaza, koji je dobro ocijenio da izborom za mitropolita čovjeka izvan Crne Gore, može eliminisati opasne političke ambicije pojedinih crnogorskih porodica ili plemena. Nove okolnosti, stvorene proglašenjem knjaževine, zahtijevale su i da se iskorijeni tradicionalna svijest da je cetinjski mitropolit državni poglavar ili da je makar i blizu u časti sa svjetovnim gospodarem. Novi svjetovni gospodar morao je zbog ovih razloga mitropolita učiniti samo jednim od svojih činovnika, i pokazati svima da njegov položaj isključivo zavisi od vladareve volje. Knjaz je želio da iz svijesti Crnogoraca zauvijek izbriše istorijsku analogiju sa vremenom Crnojevića, o kojoj često govore njegovi prethodnici – mitropolit Vasilije i Petar I, a to je: da su mitropoliti prvi u vlasti poslije svjetovnih gospodara. No, sve i da ovih razloga nije bilo, knjaz je bio dovoljno sujetan da nijednoj crnogorskoj porodici ne učini čast da zasjedne na stolicu gdje su više od 150 godina sjedjeli Petrovići-Njogoši.

Živko Andrijašević (Dnevni list POBJEDA, 19. mart 2010. godine)

BAŠTINA JE VIŠE OD PROŠLOSTI

Ono što najviše pamtim iz tanke knjižice pod nazivom „Njogoš i Trst“ jeste priča o putovanju na sjever ovog velikog intelektualca. Zaustavio se, sa svim svojim kutijama punim knjiga, u najsjevernijoj luci Jadrana, Trstu. Zaustavio se i ostao neko vrijeme. Zbog toga, u našem anahronom nasljeđu putovanja od sjevera do juga, mi smo takođe željeli da dodemo sa knjigama. I jesmo: sa prevodom na crnogorski jezik publikacije Savjeta Evrope „Baština i više od toga“. Nije nam namjera da pošaljemo poruku sa arogantnom misijom, već više sa skromne pozicije poštovanja riječi koju čujete kada dođete negdje. Prihvatite ovaj prevod kao metaforu koliko su zapravo složeni naš rad i vrijeme. Kako u svakom koraku koji preduzimamo, postoje baština i više od toga.

Ideja je rođena u Lisabonu, tokom susreta u novembru prošle godine, kada smo predstavili slovenačko iskustvo za vrijeme šestomjesečnog predsjedavanja Komitetom ministara Savjeta Evrope. Svi ste dobro upoznati da je završni događaj našeg predsjedavanja bila Ljubljana - konferencija o rehabilitaciji baštine različitih kultura – pošto smo svi bili tamo, planirajući zajednički buduće korake Ljubljana - procesa. Ali, kad smo vidjeli knjigu Faro konvencije na dva velika jezika, engleskom i francuskom, rekli smo: „Hajde da je uradimo na slovenačkom i crnogorskom, druga dva ... velika jezika! Jer, može se manje ili više koristiti određeni jezik, ali u suštini svi jezici su veliki – najbolje je osjećati se kao kod kuće u stranoj zemlji i najkreativnije je razmišljati kao stranac u vlastitoj.

Od te tačke, od početne ideje, sve je postalo veoma lično: nije više bila riječ samo o saradnji između dva ministarstva, već između Milice i Špele, između prevodioca Joška i stampara Matjaža, između Sofi i Karalambosa. Institucije su odjednom dobile prijateljska lica, kontakt broj je postao odgovor bez odgađanja i knjiga je ovdje. I znate li što stoji u uvodnom dijelu ove knjige, u poruci našeg dragog prijatelja Roberta Palmera?

„Procesi vezani za baštinu moraju prevazići brigu eksperata u vladinim ministarstvima i menadžera javnih institucija, te uključiti javnost koja naseljava naše gradove, varoši i sela. Taj proces je društven, kreativan i poduprijet vrijednostima pojedinaca, institucija i društava. Moramo kontinuirano prepoznavati da objekti i mjesta nijesu, sama po sebi, ono što je značajno u vezi sa kulturnom baštinom. Oni su važni zbog značenja i upotreba koje im ljudi pridaju, kao i zbog vrijednosti koje predstavljaju. Ta značenja, upotrebe i vrijednosti se moraju shvatiti kao dio šireg konteksta kulturnih ekologija naših zajednica.“

Da bi bili shvaćeni, vi prevodite, putujete, razgovarate, čak se i svadate – ali razumijevanje čini izvor i za sjećanje i za kreativnost, ili čak još značajnije, za identitet i koheziju. Obično kažu da je identitet množina, sastavljena od više umova. Ali usudujemo li se da okrenemo tačku gledišta i upitamo se koliko identiteta smo spremni da čuvamo u svom umu? Kada um čuva različite identitete – kako da izbjegnemo lokalnu šizofreniju ili istorijsku psihozu? Moj prijedlog je jednostavan – hajde da ne dozvolimo našim umovima da ih nasele loši duhovi, nek čuvaju pozitivan duh. Ne loši umovi, nego slobodni umovi!

Takav slobodan duh znaju u Crnoj Gori. Bilo je vrijeme kada su slobodni duhovi putovali u Trst sa kutijama punih knjiga. Lično sam svjedok vremena kada je emitovanje Mel Gibsonovog „Hrabrog srca“ u ponoć na nacionalnoj televiziji bio čin otpora i kada je čestitanje srećne Nove godine bio način da se čestita „Srećna Nova Crna Gora“. Zato je divno vidjeti koliko napora ulaže ta nova evropska zemlja investirajući u kulturnu baštinu – čak u preobražaj istorijske prijestonice u kulturnu prijestonicu. Samo ako smo spremni da pronađemo zajedničko nasljeđe naših evropskih ideala, principa i vrijednosti, i u napretku i u konfliktu, na dobrom smo putu stabilnog društva – kao što stoji u Faro konvenciji.

Ovo je bila jedna od najvažnijih poruka finalne deklaracije usvojene od strane svih učesnika Ljubljana - konferencije: da dijeljenjem baštine kao izvora sjećanja, razumijevanja i kreativnosti, možemo osnažiti razvoj mirnih i stabilnih društava i umnogome poboljšati socijalnu koheziju kroz ciljanu rehabilitaciju usmjerenu ka poboljšanju stambenih i javnih prostora.

Slovenija je posvećena daljem razvoju svoje aktivne uloge u ovom procesu, ne samo razmjenom eksperata i iskustava, već i kroz omogućavanje partnerskog dijaloga kako bi se obezbijedio kontinuitet cijelog procesa. Ne u cilju traženja odgovora, već postavljanja pitanja i pokušaja da probleme pretvorimo u projekte.

Kako bismo to dostigli, koristim priliku da izrazim našu želju: da imamo aktivnu ulogu u regionalnom dijalogu kao punopravni član u Savjetu ministara kulture Jugoistočne Evrope; da insistiramo na nastavku Ljubljana - procesa, čuvajući njene prvobitne namjere i brend, a paralelno s tim da otvaramo nove horizonte, geografske i operativne; da učestvujemo, ako su sve zemlje Ljubljana - procesa saglasne, ne samo u razmjeni znanja, već i u uspostavljanju upravljačke strukture za nastavak procesa; da promovišemo i podržimo Cetinje kao regionalni primjer očuvanja kulturne baštine, posebno u stvaranju mogućnosti za forum razmjene dobrih praksi i kao idealnog mjesta za odraz novih rješenja.

Stvaranje laboratorija budućnosti u staroj prijestonici može zvučati kao traženje odgovora za modernost na mjestu vječnosti. Ali, to je upravo ono o čemu je riječ. Zato, kada razmišljam o zajedničkim evropskim vrijednostima ovdje, u srcu Crne Gore, moje srce se vraća svešteniku iz Kotora, don Branku Sbutegi, koji je za mene bio inkarnacija slobodnog duha i stručnog znanja, a u isto vrijeme čovjek riječi i ovlašćeni stručnjak aukcija umjetnina, čovjek inspirišuće vjere i bonvivan. Naime, mjesto gdje je živio zove se Dobrota: mjesto dobrog imena ... za čovjeka dobre volje.

U zemlji gdje pjesnik spava na vrhu planine odgovor se može naći na morskoj obali, gdje mjesta imaju tako poetična imena. Tako, dragi prijatelji i kolege, možda na našem putu od Cetinja do Budve, od stare tradicije do konfliktne sadašnjosti, odjednom ćemo naći pravu riječ koja nekada nedostaje ovim okruglim stolovima u našim teškim diskusijama. Možda će ova riječ biti vrlo jednostavna: Dobrota.

Dr Stojan Pelko (državni sekretar Ministarstva kulture Republike Slovenije)

Crnogorski vijećnici u Klovićevim dvorima

IZLOŽBA VLAHE BUKOVCA U ZAGREBU

Remek-djela Vlaho Bukovca izložena u zagrebačkoj Galeriji Klovićevi dvori bila su razlog posjete Zagrebu vijećnika Grada Rijeke i Primorsko-goranske županije. Doživljaj za prepričavanje nije omela ni dosadna kiša ni pretjeran broj posjetitelja Galerije.

Stotinjak djela na izložbi sabrana su iz muzejsko-galerijskih ustanova, javnih i privatnih zbirki Hrvatske, Srbije, Crne Gore, te Bosne i Hercegovine. Tema portreta zauzima najistaknutije mjesto unutar njegova opusa. Upravo je tu vidljivo postupno slikarevo oslobađanje s postupnim uvođenjem svjetla i boje. Najveću si je slobodu dopuštao na intimnijim prikazima scena iz obiteljskoga života.

Izložba koja započinje Bukovčevim slikarskim priborom, fotografijama, pismima, različitim izdanjima, već samim postavom, bez dodatnih objašnjenja daje naglasak na remek-djela i manje izlagana djela odustaje od jednosmjerne povijesti.

Vlaho Bukovac je kao umjetnik reprezentativan u najboljem smislu te riječi, što potvrđuje recepcija stalna promoviranja njegova opusa po evropskim središtima od 2000. do 2009. od Praga, Liverpola, Londona do Den Haaga, za koje je zaslužan nekadašnji ravnatelj zagrebačke Moderne galerije, povjesničar umjetnosti Igor Zidić.

Dragutin Lakić

U ulozi putopisca prošloga ljeta

PUTOVANJE PO SJEVERU CRNE GORE

Grupom članova crnogorske manjine iz Rijeke pođoh na put po sjeveru Crne Gore. Neću pričati o ljepotama toga kraja koja je neupitna, već o drugim dojmovima što usput doživjesmo. Prvo naiđosmo na zastoj na našoj granici Ilino brdo, gdje čekasmo da upišu podatke od nas pedeset - što potraja, valjda to tako treba biti - zaključismo. Nije nas to previše ljutilo jer smo se radovali posjeti rodnom kraju. Za prvo prenoćište na Žabljaku prođosmo kroz Šavnik.

Umorni već od duge vožnje svratismo u jedan restoran ili kafanu, svejedno je. Grunu nas tridesetak što u potrazi za sanitarijama ili pićem, kad ono nemaju struje, bješe već pao mrak. „Sirota“ konobarica uloži maksimalni trud da nam udovolji, dozva električara i dođe struja, te se rastrča da nas posluži. Učinilo mi se da to nije bio samo profesionalni odnos nego netko reče - ko smo i odakle smo - pa joj bi bilo milo. U Žabljaku u hotelu dođosmo kasno - iza deset navečer. Dočeka nas vlasnik sa osobljem i uz dobrodošlicu i bez velikih problema ali uz pomoć našeg Lakija smjestiše nas. Neki i ako poprilično kasno, zaželješe večeru što domaćin vrlo rado učinje.

Ujutru nam je sam vlasnik bio vodič po okolini Žabljaka prema skijalištima i jezerima koje zovu *Gorske oči*. Uz put vrlo ljubazno pričaše o svojem kraju, ljudima i životu kroz anegdote. Kod zadnjeg jezera otvori jednu kućicu iznese neke boce rakije i izvorske vode i bez komercijalnih pobuda sve nas počasti. Kad je on bio mali, kaže, u školi je bilo preko četristo đaka, danas ih je jedva preko dvadeset. Surov je to kraj, mnogo lijep - ali surov, zime duge i opake. Mi smo uz jezera šetali u košuljama kratkih rukava a iznad nas po vrhovima snijeg. Svaki je izvor mirisao po snijegu, a tek zimi. Žabljančani žive među orlovima u osamljenosti koja ih je očeličila. Hvala domaćinu na gostoprimstvu. Treće i četvrto konačište bijaše u Plavu - Vojno selo - Kula Damjanova - dočeka nas još veća ugodnost. Smješteni smo u izvanrednom objektu na samoj obali Plavskog jezera. Domaćin i posluži su vrijedni i vrhunski ljubazni. Možda je tome doprinijelo prisustvo njihova mještana - našeg Šoleta, koji je sve učinio da nam bude ugodno i zabavno.

Posjetio nas je Predsjednik opštine Plav, pozdravio i počastio - izmijenismo darove. U jednoj gostionici na Ali-pašinim izvorima dođoše i tamburaši. Poteče svirka i pjesma zajednička. Do nas dođe i mještani Eten, na privremenom radu u Ljubljani i član predsjedništva udruženja Plav - Gusinje u Sloveniji. Zaplesa on s našim Šoletom originalno plavsko kolo (karakteristično i po tome što se igra samo u lijevu stranu, a možda Šole nije znao udesno). U obilasku Plava i Gusinja s okolicom priključio nam se i mještani, profesor biologije i planinar. Velika je bila njegova srdačnost, ugodnost i temeljitost u objašnjavanjima kao i upornost da što više toga vidimo i doživimo. Lijepi su to krajevi, snijeg, izvori, ravnica, narod vrijedan. Reče jedan da su za krizu čuli iz novina, jer veli, ako nećeš uporno raditi uvijek bude kriza. Izbjeglice su im ostavile traga, ali što se može, nadaju se pomoći Države - da im makar puteve sredi. Suživot među manjinama je kažu podnošljiv, mada ima i pokoji ekstrem koji želi pokazati da još nije prihvatio Crnu Goru. Nama je bilo lijepo i ugodno i ako nam je autobus imao veliki natpis odakle je - nijesmo osjetili ništa osim dobrodošlice na svakom koraku i mjestu gdje smo stali. Negdje pročitah: „*Cijeli život malo traje, puno uzima, a malo daje - zato živi, ne misli na krizu jer život je jedan i nema reprizu...*“

Čedo Janković

HEROINA – ŽRTVA VLASTITOG ČINA

U studiju Moderne galerije „Josip Račić“ u Zagrebu otvorena je 30. marta izložba radova proslavljenog crnogorskog i hrvatskog slikara Dimitrija Popovića iz njegovog novog ciklusa „*Judita*“. Oba ciklusa inspirisana su starozavjetnom pričom o jevrejskoj heroini koja zavodi asirskog vojskovođu Holoferna i, odrubivši mu glavu njegovim mačem, spašava svoj grad od naježde tuđinaca. I dok se u ranijem ciklusu radilo o crtežima (iz osamdesetih godina prošloga stoljeća), novi ciklus sačinjavaju akrilikom naknadno oslikane fotografije velikog formata na kojima je Juditu utjelovila psihologinja Petra Vrkljan.

Na otvorenju izložbe predstavljena je, u izdanju Skaner studija iz Zagreba i Nacionalne zajednice Crnogoraca Hrvatske, i monografija „*Judita – Judith*“ sa radovima Dimitrija Popovića iz oba ciklusa te njegovim uvodnim esejom u kojem on piše:

«*Ono što me je posebno privlačilo i intrigiralo u priči o Juditi jest upravo odnos erosa i tanatosa. To je odnos što čini jezgru ovoga motiva. Najmanje me je zanimala ilustracija biblijske priče a najviše unutarnja dimenzija psihologije lika koja se trebala likovno uobličiti. Juditin odvažni rodoljubni čin potisnula je u drugi plan kompleksnost njene ženstvenosti, dakle njeno žensko biće kojim vlada instinkt i emocija. Zato Judita u Holofernu ne vidi samo neprijatelja svoga naroda nego i muškarca u kojem će pronaći svoju zatumljenu erotsku strast. Holofernova glava koja je postala njen trofej je ista ona glava koju je osjećala na svojim prsima i po svom tijelu. Kao što je napomenuto, Biblija ništa ne govori o njihovom intimnom ljubavnom odnosu, ali sa aspekta erotizma postoji niz detalja koji upravo upućuju na to. Juditino pranje tijela, zatim mazanje mirisavim mastima, ukrašavanje nakitom od zlata i dragog kamenja nije ništa drugo nego svjesno sračunato isticanje privlačnosti u svrhu dopadanja odnosno zavođenja. U toj fazi odnosa, žena je partner koji potiče aktivnost muškarca. S unaprijed smišljenim ciljem Judita se nudi Holofernu.*

Posebna zanimljivost u odnosima ova dva lika jest ono unutarnje izvorno prepoznavanje dva bića koja se predaju moćima vlastitih strasti. U tom sam smislu Juditu sagledavao kroz njenu ženstvenost, kao heroinu koja je postala žrtvom vlastitog čina. Vidjevši u svom neprijatelju-ljubavniku probuđeni dio sebe, svog erosa koji se oslobađa i koji će joj omogućiti da odsiječe glavu svoga partnera njegovim vlastitim mačem, ona je tim činom odsjecala i dio sebe. Krv što se te noći pod Holofernovim šatorom prolila po toploj postelji nije samo krv Juditine žrtve, nego na simboličan način i njena vlastita krv, krv njenog strastvenog bića. Zato Judita poslije Holofernovog glavosjeka nije više onakva kakva je bila, žena u korotnoj sjeti, niti se pretvorila u ponosnu slavodobitnicu. Ona je postala biće koje se bori sa samim sobom. Nju razara iskustvo doživljenog, iskustvo zadovoljstva i boli, uzdaha i krika, naslade i smrti. Zato su uprizorenja mojih Judita slike onoga što ona u svom biću osjeća a ne ilustracija onoga što ona čini. To je razlog zašto na tim crtežima nema mača, oružja kojim je Judita ostvarila svoj cilj. Međutim odsustvo mača nadomještaju rezovi što se zasijecaju duboko u tijela aktera. To su posjekline od oštrica mača erosa, mača strasti, koje su bolno i fatalno osjetili i Holoferno i Judita.»

IZLOŽBA SPOMENIKA KULTURE I RELIGIJE

Spomenici kulture i religije u Hrvatskoj

razvrstani su prema mjestima u kojima se nalaze. Predstavljani su Dubrovnik (Isusovačka crkva, Knežev dvor, letnjikovci ...), Korčula i Pelješac, Makarska i Podgora, Ploče i Omiš, Split (Dioklecijanova palača iz 305.g., Rimski mozaik iz I

st. ...), Solin (Solana, Heraklov reljef ...), Komiža, Kaštela, Trogir, Šibenik (Krešimirova darovnica iz 1066.g., Katedrala sv. Jakova ...), Zadar (Madona sa djetetom iz 14. st., Crkva sv. Donata, Škrinja iz Milana ...), Mali Lošinj, Zagreb (grb grada iz 1094.g., Povelja cara i kralja Leopolda, hrvatski kostimi ...).

Svjetski spomenici umjetnosti, kulture i religije zastupljeni su sa 15 izložaka, na kojima su „David“, „Marija Magdalena“, „Kopljonoša“, „Bizoni“ i drugo.

Spomenici svjetske arhitekture prikazani su na 14 izložaka, na kojima se vide Crkva sv. Stošije u Zadru, Zgrada UN u Njujorku, Džamija Ahmeda I u Carigradu, Bogorodična crkva u Studenici, Konstantinov slavoluk u Rimu ...

U prostorijama Zajednice Crnogoraca Split, u četvrtak 25. marta 2010. god. otvorena je izložba slika „*Spomenika kulture i religije u Hrvatskoj kao i svjetskih spomenika umjetnosti i arhitekture*“. Izložbu je postavio naš aktivni član gosp. Vukadin Zečević.

Krenuvši od Dubrovnika preko Stona i Omiša do Splita, te od Trogira preko Šibenika i Primoštena do Zadra uključujući jadranske otoke od Korčule do Velog Lošinja, V. Zečević nam je pokazao koliko je zapravo zemlja u koju smo doselili bogata kulturnim i religijskim spomenicima. Također nas je proveo kroz svjetske spomenike kulture povezujući kontinente Europu, Aziju i Ameriku.

Vukadin Zečević rođen je 1929. godine u Vinicku kod Berana – Republika Crna Gora.

Zajednica Crnogoraca Split

„MOLITVA“ U BELOM MANASTIRU

Društvo Crnogoraca i prijatelja Crne Gore Osječko-baranjske županije – Osijek otvorilo je dana 12.02.2010.g. samostalnu izložbu slikara Aleksandra Saše Čalovića pod nazivom „*Molitva*“. Izložba je postavljena u prostorijama Centra za kulturu grada Beli Manastir, a otvorena je povodom „*Dana crnogorske kulture 2010*“.

Gospodin Čalović rođen je u Belom Manastiru 1965. godine. Studirao je na Likovnoj akademiji u Sarajevu. Član je likovne grupe „Močvara“ iz Belog Manastira. Po završetku studija vratio se u rodni Beli Manastir gdje započinje svoje likovno stvaralaštvo. Čalović se zarana, još od dječaćkih dana, opredjelio za slikarstvo. Do danas je izradio preko petsto radova.

Izložbu su otvorili gradonačelnik Belog Manastira i predsjednik Društva g. Milovan Sekulić.

Izložbu je posjetio veliki broj žitelja grada Belog Manastira, s kojim Društvo Crnogoraca i prijatelja Crne Gore Osječko-baranjske županije ima vrlo dobre odnose.

Milovan Sekulić

7.IV.2010. u galeriji „Montenegrina“ u Rijeci otvorena

SAMOSTALNA IZLOŽBA SAŠE JANTOLEKA

Saša Jantolek rođen je 1968. godine u Rijeci, a samostalnim umjetničkim radom započeo je 1990. godine. Od tada je ostvario brojne samostalne i skupne izložbe:

SAMOSTALNE IZLOŽBE (izbor)

- 2010. Izložba fotografija pusta liburnijskog kraja „PUSTI 2010“
- 2010. ART PUST – Opatija
- 2009. Izložba „GLEDATELJI“ Gradsko kazalište lutaka Rijeka
- 2009. Izložba „MORSKA“ K.U.N.S. Rijeka
- 2009. Izložba „STO U OČIMA“, POU Augustin Vivoda Buzet
- 2008. Svetivincenat/Šikuti, u sklopu Grillpeace uniteda
- 2008. Opatija/Volosko, Galerija Studio Artlan
- 2007. Rijeka, Galerija Julije Klović, Dijalog (zajedno s Darijom Žmak)
- 2007. Veli Lošinj, Muzejsko-galerijski prostor Kula
- 2007. Mošćenička Draga, Čakavska katedra, izložba „Pod Učkun kućice bele“
- 2006. Hvar, Galerija Ljubić

KOLONIJE I UMJETNIČKE MANIFESTACIJE (izbor)

- 2009. Buje, međunarodni slikarski natječaj
- 2009. Kastav, Veleumjetnička radionica
- 2009. Volosko, međunarodni slikarski natječaj Mandrač
- 2008. Kastav, Veleumjetnička radionica
- 2008. Volosko, međunarodni slikarski natječaj Mandrač
- 2007. Opatija/Volosko – Op.Art Quisisana festival
- 2007. Trsat, slikarska kolonija
- 2007. Kastav, Veleumjetnička radionica
- 2007. Lovran, slikarska kolonija
- 2007. Volosko, međunarodni slikarski natječaj Mandrač
- 2006. Trsat, slikarska kolonija
- 2006. Lovran, slikarska kolonija
- 2006. Volosko, međunarodni slikarski natječaj Mandrač

U početcima svojeg rada bavio se i ilustracijom stripova. Njegov današnji rad okarakteriziran je sintezom slikarstva i kiparstva.

Jednostavnim likovnim izrazom crtež urezuje u gipsane ploče ili na razne podloge pronađene u prirodi. Najčešće oslikava duhovite narativne scene, tako da je jedna od njegovih glavnih tema gospođa s mačkom, ribe, primorske kućice i to često u kombinaciji sa odbačenim naplavinama, sakupljenim hrđavim metalnim predmetima i žicom, kojom stvara razne instalacije i kolorističke skulpture sa elementima primorskog života.

Dragutin Lakić

Izložba fotografija u Crnogorskom domu u Zagrebu

„BOKA – NEKAD I DANAS“

„Izgubljeni raj“

Hrvatsko građansko društvo Crne Gore nesebično je pomoglo da u više gradova Republike Hrvatske bude otvorena izložba fotografija „Boka – nekad i danas“, čiji su autori Dario Musić, Miroslav Ulčar i Stevan Kordić.

U organizaciji Društva Crnogoraca i prijatelja Crne Gore „MONTENEGRO“ Zagreb i uz pomoć Savjeta za nacionalne manjine Republike Hrvatske, ta izložba je 22. aprila otvorena u Galeriji „MONTENEGRINA“ u Crnogorskom domu u Zagrebu. Brojne posjetioce izložbe pozdravio je predsjednik Društva „MONTENEGRO“ gospodin Dušan Mišković, a samu izložbu je prigodnim riječima otvorio predsjednik Hrvatske bratovštine „Bokeljska mornarica 809.“ dr. Josip Gjurović.

Ne treba sumnjati da će u ovoj impresivnoj izložbi fotografija – koja nimalo slučajno nosi podnaslov „Izgubljeni raj“, a čije riječi imaju i poruku i pouku – uživati i svi oni koji budu došli u Crnogorski dom u Zagrebu do 6. maja ove godine.

U katalogu izložbe – koji je priredio tajnik NZCH gospodin Danilo Ivezić – navode se i riječi jednog od autora izložbe:

«Fotografsku izložbu „Boka – nekad i danas“ sačinjavaju 33 stare i 32 nove fotografije. Stare su nastale, uglavnom, na prelasku između XIX i XX vijeka, a nove tokom jeseni 2008. godine. Kad god je to bilo moguće nove fotografije načinjene su sa istih onih mjesta sa kojih su snimljene stare. Njihova namjena je da dokumentuju sadašnje stanje, a ne da predstavljaju umjetnički iskaz autora. Dakle, želja nam je bila da vam prikazemo isti prostor, ali sa vremenskom razlikom od 100 godina. U toj vremenskoj razlici Boka i fotografija je doživjela puno promjena. Analognu tehniku starih majstora: Laforesta, starijeg i mladeg, Mandela, Stjepčevića, Prevalia i Smodlake, krajem XX stoljeća zamijenila je „digitalna revolucija“. Iako je došlo do tehnoloških promjena, stara dobra pravila kompozicije, kontrasta, ritma, slaganja boja ... ostala su ista. U savremenoj fotografiji ona su tu, ili da ih poštuju, ili da ih svjesno kršite, sve u cilju stvaranja što upečatljivije fotografije ...»

Stevan Kordić

„ŽENE U MENI“

Tramvaji do Selske ulice

*Dolazim s Trešnjevke. Idem na Trešnjevku.
Radujte se meni, iskri, malom sijevku.
Ujutro, u podne, naveče, po noći:
uz drndanje kola, uz noćnu popijevku,
čtriput na dan gore-dolje proći.*

Tin Ujević

Brojni posjetioci – a sva je prilika da je većina njih u centar zagrebačke Trešnjevke stigla tramvajem i vjerovatno zapazila nad ulazom istaknute stihove velikog pjesnika posvećene tom neprijepornom sredstvu gradskog prijevoza tridesetih godina prošloga stoljeća – imali su zadovoljstvo da 15. aprila u Knjižnici Tina Ujevića prisustvuju otvorenju izložbe koja je svojim retro stilom dočarala i duh tih godina. Radilo se o izložbi crteža „Žene u meni“ slikarice i karikaturistice Nataše Rašović.

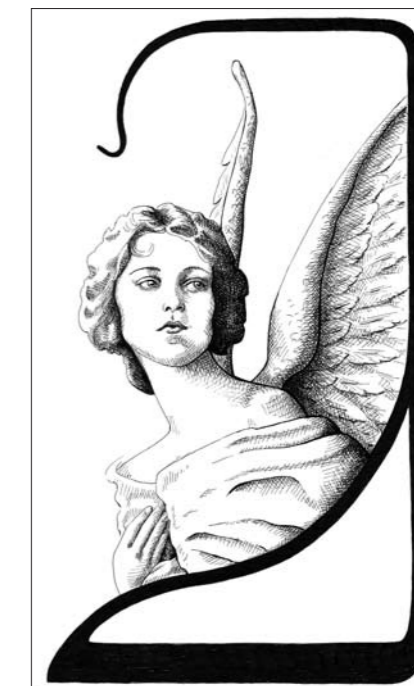
Organizator izložbe, uz Knjižnicu Tina Ujevića, bilo je i Društvo Crnogoraca i prijatelja Crne Gore „MONTENEGRO“ Zagreb, čiji su članovi – kao i članovi Hrvatskog društva karikaturista – s radošću došli da proslave uspjeh uvažene članice obje te udruge. Predsjednik Društva „MONTENEGRO“ gospodin Dušan Mišković pozdravio je sve prisutne, a među njima i ambasadora Crne Gore u Republici Hrvatskoj Njegovu Ekselenciju Gorana Rakočevića sa suprugom, te zamolio profesoricu Kristinu Skerlev da kaže nekoliko riječi o radu autorice Nataše Rašović. Gospođa Kristina Skerlev je, između ostalog, naglasila:

«Izložba crteža Nataše Rašović nosi naziv „Žene u meni“. Očito, riječ je o svojevrsnom likovnom istraživanju raznovrsnih aspekata autoričinog ženskog JA. U toj samoanalizi, pa djelomice i retrospektivi, Nataša je stilski definirala i uokvirila svoju viziju. Arhaičan, retro stil preraphaelovkih likovnih obilježja sigurno nije slučajno odabran. Ma koliko bio dekorativan sa svojim vitičastima ornamentima (W. Morris!) i tajanstveno-romantičnim anđeo-ženama koje nas podsjećaju na Waltera Crane-a i druge, taj stil autorici i više odgovara estetsko-likovnim, nego samo ikonografskim karakteristikama. Stil estetske osjećajnosti koja dodiruje patetiku omogućuje Nataši da sebe iskaže u likovima tajanstvene i mistične erotičnosti i fatalne dramatičnosti kao krajnosti koje omeđuje spektar psiholoških i emotivnih izraza. Ovu seriju ženskih likova čitamo kao prvu tematsku preokupaciju.

Sljedeća tema je – pokret. No, pokret autorica tretira „fotografski“. Zaleđuje ga u efektni kadar, uživa u estetici inpostacije, geste. U likovno-tehničkom smislu tema je tretirana korektno, premda nije lišena izvjesne pretjerane krutosti.

Treći tematski krug je – žena u narodnoj nošnji, žena u prošlosti. Ona na simboličkoj razini prezentira autoričinu emocionalnu i narodnu pripadnost, na psihološkoj ukazuje na obraćanje korijenima. Ta dostojanstvena žena simbol je snage, vremenom potvrđenih vrijednosti i vrlina kojima se autorica divi. Kao i ostale tematske cjeline i ova joj predstavlja likovno privlačno tlo jer omogućuje estetsko izražavanje sklonosti detalju i dekorativnosti narodne nošnje.

Obraćanje retro stilskom izričaju govori o Natašinom romantičnom nazoru, a u likovnom smislu o sklonosti realističko-dekorativnom i minucioznom izrazu. On je tehnički vrlo dotjeran i elegantan. Kvalitetnim i dosljednim likovnim izrazom i tehnikom, te osvježavajućim arhaičkim stilom, Nataša čini iskorak iz cyber vremena u prošlost, pronalazeći svoje žensko JA u emotivno-estetskim arhetipovima.»

NATAŠA RAŠOVIĆ rođena je u Zagrebu 1969. godine. Završila je Školu za primijenjenu umjetnost i dizajn, odjel slikarstva. Član je Hrvatskog društva karikaturista. Izlagala je na preko 50 skupnih izložbi u zemlji i inozemstvu te je 2004. u Nanjin City-u (Kina) osvojila počasnu nagradu i iste godine u Mariboru (Slovenija) treću nagradu, a 2008. specijalnu nagradu u Blatu (Hrvatska). Samostalnu izložbu karikatura imala je 2008. u Galeriji „Montenegrina“ u Crnogorskom domu u Zagrebu. Karikature je objavila u Kviskoteci, Potepuhu i Slobodnoj Dalmaciji.

Poslije duge stanke prije tri godine vratila se svojoj prvoj ljubavi – slikarstvu i kao član Hrvatskog likovnog društva sudjelovala je na desetak skupnih izložbi i kolonija.

Vodeni mislim da narodi koji zaboravljaju prošlost gube sadašnjost i nemaju budućnost, kao i da je u svakoj tradiciji sadržano moderno, u „Crnogorskom glasniku“, u rubrici **CRNOGORSKI MOZAIK**, donosićemo po neku kockicu iz svekolikog crnogorskog nasljeđa koje baštinimo. U godini kada će i Nacionalna zajednica Crnogoraca Hrvatske obilježiti 100 godina od proglašenja Kraljevine Crne Gore, u ovom i narednom broju ćemo – iz izbora koji je u posebnoj izdanju **TURISTIČKE ŠTAMPE** i **POBJEDE** od 28. septembra 1989. godine priredio Mirko Zečević – objaviti odlomke autobiografije kralja Nikole I Petrovića Njegoša.

Knjaz Nikola I:

„KAKO SE JA PRAVO KLEO, TAKO MENI BOG POMOGAO“

Otac i majka: Veliki vojvoda Mirko
i velika vojvotkinja Stane

Kad čujah u školi trube vojske, koja polazaše na bojište, plakao sam od jada, što ja ne mogu poći. Toga se puta nekako dogovarah s jednim trgovcem volova, koji imaše kontrat za vojsku, da me on sobom uzme kao pomagača i tako me prebaci u Italiju, no se to nekijem načinom obznade i meni bi spriječeno, da se ne naždenem u Mađenti ili Solferinu. I tako nijesam proslavio moj licej ni vijencima, ni prozivanjem na opšte utakmice francuskijeh heroja; ja sam bio jedan daleki i mirni posmatrač, mio i profesorima, mio učiteljima i mio đacima.

... i najposlije moj se stric [knjaz Danilo] obrati francuskoj vladi, da me ova primi u jedan od njenih liceja.

U januaru 1856. ja pođoh u Francusku.

U Crnu Goru bio sam već blizu čovjeka, općio sam s ljudima, prisustvovao u sudove, u skupove, malo se zorio i banio kao i drugi, pa mi je nekako bilo teško sjesti opet u skamije među djecom u Parizu. Da se bunim, da se protivim? O tome nijesam ni pomislio.

Moj je stric želio da učim matematiku, za koju nijesam imao nikakvu naklonost. Ali ko bi se smio njegovoj volji oduprijeti, te ja ti – što no se kaže – upregni i počni učiti.

...

U Francuskoj sam se učio blizu četiri godine. Čitao sam s voljom i bavio se mnogo književnošću francuskom. Njene klasike sve sam pročitao i proučio. Malo sam se devertisao, ne to što nijesam imao prilike ili sredstva, no prosto radiji sam bio učiti.

U maju 1859. umalo nijesam pobjegao iz škole i potekao u Italiju četama Garibalda.

O AUTOBIOGRAFIJI KRALJA NIKOLE

Autobiografiju kralja Nikole pojelo je vrijeme i rdavo staranje ljudi. Sačuvana je samo djelimično. Odlomke iz nje je prvi put objavio profesor Mihailo Zorić u radu „Kralj Nikola Petrović Njegoš – mladost i prve godine vlade“ (Cetinje, 1935). Potom je ono što je i kako je od Autobiografije sačuvano u cijelosti i svom „čitanju“ objavio profesor Dušan Vuksan.

Gotovo svi kraljevi rukopisi – dakle i Autobiografija – bili su pokopani u zemlju sa starom Dvorskom arhivom.

Profesor Vuksan – direktor srednjih škola Crne Gore i Državnog muzeja na Cetinju poslije I svjetskog rata – mnogo je učinio da se arhiva i rukopisi spasu koliko-toliko. Iako je imao namjeru da svu pisanu zaostavštinu objavi, u tome je bio spriječen. Ministarstvo prosvjete u Beogradu mu je dopustilo da „samo on može objavljivati dokumente iz kulturne istorije Crne Gore i to za period do Berlinskog kongresa“ (1878), a „što se tiče političkih dokumenata iz tog vremena, za njihovo objavljivanje se svaki put mora tražiti naročito odobrenje od Ministarstva prosvjete“! Drugim riječima, kralj Nikola je bio u to vrijeme persona non grata za državnu vladu i Karađorđeviče! Da je tako pokazuje primjer knjige Milutina D. Nešića „Petrovići Njegoši (Novi Sad, 1939), koja je zabranjena u cjelosti samo zbog jedne rečenice: „Poslije neumrle dinastije Nemanjića najviše su zadužili Srpstvo slavom uvenčani Petrovići Njegoši“! Zbog Nikole I, „stradali“ su Sveti Petar Cetinjski (Petar I Petrović) i Petar II Petrović Njegoš!

Međutim, profesor Vuksan je uspio da objavi kraljeve rukopise (Memoare, Autobiografiju, putopise) u časopisu „Zapisi“.

Licej je imao svoju bolnicu, dobre ljekare i upraviteljku vanredno dobru, jednu milosrdnu sestru, zvanu sestra Andrijana. Ja sam rijetko pohadao tu bolnicu, ali kad god sam pošao u nju, ta me je upraviteljka lijepo primila i njegovala. Ona je 63 godine provela u tome zavodu i bila je obdarena počasnom legijom od predsjednika republike. Svaki put, kad sam išao za tije u Pariz, ja sam pohodio licej i moju milosrdnu sestru Andrijanu.

U januaru, rekoh 1856. pošao sam u Pariz, a vratio se na Cetinje 23. aprila 1860.

...

U potonjem povratku mome iz Pariza kući ja sam se nekoliko nedjelja bavio u putu. U Torinu je živjela rodbina moje pokojne strine knjaginje Darinke; tu sam skoro mjesec dana proveo i znatno se popravio u život. Zatim sam i u Mletke više dana proveo, a u Triješće čekao me pokojni otac i nekoliko glavara s njim. Bio sam preradostan i pitao za sve i svakoga.

(... Prije dvije godine, 1858. kad sam dolazio na vakance, srio sam se s pokojnim ocem u Dubrovniku. On se bijaše namjerio tu u misiju, izaslan Gospodarom, da vrati posjetu admiralu Žurijenu de la Gravijeru, zapovjedniku francuske eskadre, koji je bio došao, da njom spriječi iskrčavanje vojske turske u Klek i Sutorinu, koja je hitala iz Carigrada da zaštiti Grahovac. Žurijen je bio dolazio 10-15 dana prije, da se pokloni stricu i da mu kaže za dobro raspoloženje Francuske prema njega i Crne Gore ...)

Ja spavah u mojoj kabini na parobrodu, dok sluga, koji znavaše otkud sam, ulježe: „Evo idu k našoj lađi dvije barke pune Crnogoraca.“ – Ja brže-bolje skočih da viđu koji su, ne sluteći ni najmanje da mi je tu otac. Pristupih ruci očinoj, čekajući da me zagrlji, a on samo reče: „Bon đorno!“ – Ne poznavашe ko sam, toliko sam se bio izmjenio u one četiri godine. Ja se grli i ljubi s Crnogorcima na lađi, a moj se otac čudi. Dok utoliko se nademo pokraj Lokruma, pa ću ja uzviknuti pun radosti: „Eto Lovćen!“ Otac upita senatora, pokojnoga Sava Luketina: „Je li to Nikica, Savo?“ – „Zar me ne poznaješ, Miko?“ – rekoh ja. – „Ne, nego dođi sad ovamo, soldate jedan, koji se bolje oveseli onoj vršini onamo, no meni, kad si me vidio“ – pa me poče grliti, a oči mu se napuniše suza. Ja radostan: Lovćen, otac, Crnogorci, i u početak hoću da poludim, da u more skočim da prije dođem. Kad sam iz Trijesta krenuo s ocem i s Crnogorcima u njegovoj pratnji, dani su mi bili dugi, koliko sam rodni kraj želio.

Knjaz Danilo

Najposlije na dan 23. aprila, na svetoga Đorđija – naše slave, stigoh srećno na Cetinje. Bože, uživanja, Bože sreće i zadovoljstva! Stric, strina, majka, sestra, svojta, poznanici, narod – svak me grli i sa mnom se pita.

Uveče je bila velika večera u dvoru. Sva gospoda i dostojnici bili su pozvani na slavu i krsno ime Gospodarovo. Ja sam se ponašao tu i dostojno i ljubazno, da se moj stric radovao, da me vidi jako zdrava i rumena, a ne onakvoga, kakovoga me je njemu Stefan Radonjić iz Pariza opisao. Ja sam njega u sofri s udivljenjem zagledivao i oko njega one prve stare naše vitezove. Kakvo to jato bijaše i kakav ga sokol presjedavaše! Neće se više, bojim se, rađati onakvijeh ljudi!

Da li uplivom stranstvovanja, civilizacije ili ne znam s čega, ja sam bio udivljeni posmatrač svega onoga, što me opkoljavaše, mnogo više negoli sam to prije vidio u to društvo, u iste prilike, pa sam zamišljao da nije ni večera Jupiterova s bogovima i s herojima na Olimpu bila veličanstvenija od

ove pod Orlovim kršem Gospodara crnogorskoga s njegovijem vojvodama.

Tu noć i poslije sam ja sâm primjećivao, da stvari sad drukčije shvaćah, negoli prije. Ali, što me iznad svega radovaše to je bila ljubav i raspoloženje moga strica. On u meni ne gledaše već jednoga mladoga nestaška i vjetrova već čovjeka s kojim se može razgovarati i misli izmjenjivati. On me pitaše, on me kušaše, on me učaše. O Bože, kakvom ljubavi! Bojaše mi se svega: od sunca, od promaje, od vježbanja, od svakog napora i svega. Pazaše na moju hranu, na san moj, preporučujući vazda umjerenost u svemu, a zahtijevaše da sam vazda lijepo i bogato obučen i oružan. Moj je otac mnogo manje pazio na moje njegovanje i udobnost, iako sam mu bio jedinac.

„Ostavite, Boga vam, naše gore ne trpe regule – on treba da je vitez, ili da ne živi. Šta bi nam jedan mekov? Nego neka se uči onako, kako smo i mi, inače on nije za naše jato.“

No pored sve njegove i pažnje stričeve, ja sam vazda bio prvi među mladim ljudima na utakmicama: gađanja u nišan, trku, skoku i bacanju kamena. On mi se bojaše, ali se i ponosiše sa mnom. Jedinac sam bio, ali oni častoljubivi oba bijehu i ne šćahu me više štedjeti, gdje prilika šćaše biti, no da imadahu sto sinova i sinovaca. A, boga mi, i ja mišljah jednu, a to je da se sa mnom živijem i mrtvijem diče! Svud je lakše kukavici i strašljivcu no u Crnoj Gori, a osobito malodušni Petrović iznenadio bi svakoga.

Od 23. dakle aprila ja sam nastanjen u domu i u državi ne više kao dijete, no skoro kao zreli čovjek. Sa mnom se govori o ozbiljnim stvarima i pretresaju razni poslovi, ja prisustvujem u savjetu, prisustvujem u sudu, na sofri, skupu i svud sam sa stricem, pa čak mi se i čibuk kao njemu prinasio. Jednom riječi, ja sam pred svakim smatran čovjekom. Pa neka to, no si i meni istom činjače da sam čovjek.

Knjaz Nikola

ZAKLETVA NIKOLE I, KNJAZA I GOSPODARA CRNOGORSKOG

Mene je postavio božji primisao za Knjaza i Gospodara crnogorskog naroda, a ujedno predao mi je i dužnost da povjereni mi narod k sreći vodim. Ja se zaklinjem istinitim Bogom da ću vjeran biti mome narodu, da ću cijelog života moga svojski brinuti se da mu pribavim kod stranih naroda uvaženje, a na domu bezbjednost i mir, da ću strogo paziti da sudije pravo sude i da svaki bez razlike Crnogorac svoju dužnost tačno svršuje. Zaklinjem se Bogom da ću svakoga poštenoga i pravog braniti i krivog kazniti, ne gledajući ni na njegov rod, ni čin, ni dostojanstvo. Kako se ja pravo kleo, tako meni bog pomogao!

Cetinje, 8. septembra 1860.

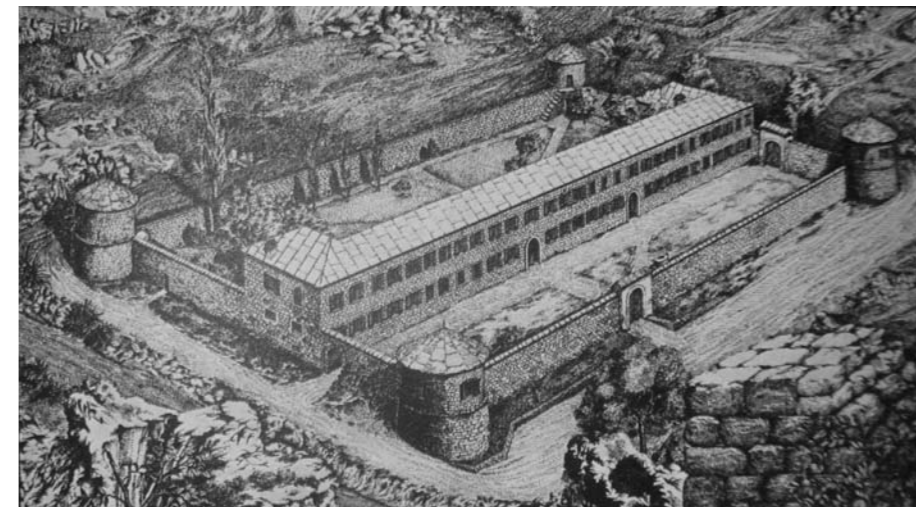
Knjaz crnogorski Nikola

Koliko je ovo trajalo? Evo koliko: od 23. aprila do 1. avgusta, svega 99 dana. A tada sam vidio da nijesam čovjek, no ludo i ne jako dijete: ni znanja, ni iskustva, tić mali u gnijezdu orla, kojemu se krila na rivi kotorskoj polomiše!

I 1. avgusta bih proglašen zgustkla: „Gospodaru!“ Sjećam se kako sam od ove riječi pretrnuo. Sjećam se kako mi je teško pao moj novi poziv. Gotovo, što se ljutito ne osjeknuh na lice, koje me najprije titulisa sa imenom „Gospodar“. Za svakoga drugoga ovaj bi naziv više ili manje snošljiviji bio, a za mene on je bio grozan. Njim mi se nagovijestilo da ne živi više onaj, kome sam bio bijeli svijet, da ne živi više krepost Crne Gore, da se naše gorsko carstvo sruši, da ne živi niko, no da sve a ambis sađe, da ostah sirak sâm, samo sâm pod vasionom. Ovome iznenadnom udarcu pripomogle su i okolnosti. Sjetni, žalosni, tužni, cio dan od zore iščekivamo iz Kotora u Biljardi vijesti o ranjenom Gospodaru, koje nam svake ure stizahu, neke koje ulijevahu nam po zračić nade, a neke nas zgražavahu.

2. avgusta umorna i jedna prevari me san za jedan trenut. Međutim, glas dođe da je stric umro. Jedan dobar, stari svještenik pristupiće k stolici, u koju se bjeh ja naslonio i zaspao, pa će me lako za ruku dohvatiti i poljubiti je, rekavši: „Srećan nam bio, Gospodare“. – Ja se prenem, ustanem i rekoh: „Nije to istina!“ No plač i veliki jauk glavara potvrdiše moju crnu slutnju. Kao mramor ja stajah među njima, razbarušen, gledajući ih svijeh i ne gledajući nikog. Svak se zagna k meni da mi ruku ljubi, ja se brani, brani – neću to nikako.

U to će otac glasno reći: „Stanite malo, ljudi!“ – pa mi se primače i viknu: „Nikola, Nikola, jadan, stric ti je umro i ti si sad Gospodar u ovoj zemlji. Jesi li razumio?“, pita me zbunjeno. – „Uh, kuku meni!“ – kažu da sam na ovo rekao kao da sam slutio koje strašne muke, brige i odgovornosti stoje u riječi „Gospodar!“

Biljarda (V. Slavik)

IN MEMORIAM

Prof. dr. Dušan Strahinja

Nakon duge i teške bolesti u svom domu u Valbandonu kod Fažane u februaru je preminuo prof. dr. Dušan Strahinja, redoviti profesor Ekonomskog fakulteta u Rijeci.

Dušan Strahinja, rođen je 25. lipnja 1945. u Kotoru (Kubasi), gdje je završio osnovno i srednje obrazovanje. Diplomirao je na Fakultetu za vanjsku trgovinu u Zagrebu, a magistrirao na Ekonomskom fakultetu u Ljubljani. Doktorsku disertaciju obranio je 1985. na Ekonomskom fakultetu u Rijeci.

Svoje radno iskustvo započeo je u Brodogradilištu „Uljanik“ u Puli, gdje je na različitim stručnim i rukovodećim poslovima proveo 12 godina, a potom u pulskom „Tehnomontu“ obavljajući poslove komercijalnog rukovodioca, direktora Radne zajednice i pomoćnika generalnog direktora. Od 1983. godine zaposlen je na Ekonomskom fakultetu u Rijeci.

Njegovo izborno nastavno područje je „Međunarodna ekonomija“, ali je predavao i niz srodnih kolegija na dodiplomskom i poslijediplomskom studiju. U okviru novog „bolonjskog“ programa, pored Međunarodne ekonomije nosilac je kolegija Međunarodne trgovinske strategije i Međunarodna politička ekonomija.

Profesor Strahinja predavao je i na inozemnim sveučilištima. Godine 1990. izabran je u zvanje full professor za predmet „International Economics“ na Centro Interuniversitario Ticinese (Lugano, Švicarska), La Jolla University – San Diego (European Campus), te New Orleans International University (European Campus). Od 1996. gostujući je profesor na Sveučilištu u Ljubljani – Fakultetu za pomorstvo i promet u Portorožu – na predmetu Međunarodna razmjena. Bio je i gostujući profesor na Međunarodnom institutu „ICPE“ u Ljubljani, gdje je u okviru poslijediplomskog studija predavao predmet „Integrated Coastal Area Management“.

Međunarodnu ekonomiju specijalizirao je na Sorboni u Parizu. Za eksperta UNESCO-a u području međunarodnog ekonomskog razvoja izabran je 1993. Kao istraživač ili kao voditelj sudjelovao je na međunarodnim znanstvenim projektima (PHARE, ASCAME, ICAM-Adriatic/Mediterranean, ICAM-Sustainable Development itd.), objavio je preko 110 znanstvenih i stručnih radova, te bio mentor mnogim diplomandima, magistrandima i doktorandima.

U dva navrata biran je za prodekana, a 1991/1992. bio je dekan Ekonomskog fakulteta u Rijeci.

No, kako je i sam često isticao i u skladu s tim živio, titule naposljetku ne čine čovjeka, niti puno govore o njemu. Zato mu je na prvom mjestu uvijek i bila obitelj te krug dragih ljudi, a tek potom znanost – neovisna i slobodna, neokaljana politikom i ikojom ideologijom.

Kroz život su ga vodile načela poštenja, pravde, prava malog čovjeka i zaštita prirode. Te se vodilje posebno ogledaju u njegovim knjigama „Alternativnom ekonomijom do slobodnog društva“ (2004.) i „Ekonomija – gdje je tu čovjek“ (2006.), koje su zaslužile i jak odjek u stručnim krugovima.

Krasila ga je skromnost u privatnom, ali i profesionalnom životu, savjesnost i vazda korektan odnos prema studentima. O tome svjedoči i da je bio ne samo član Etičkog povjerenstva za izradu Etičkog kodeksa riječkog sveučilišta, već i jedan od njegovih inicijatora.

Obitelj, prijatelji, kolege i studenti pamtit će ga kao vedrog, nenametljivog čovjeka s lulom u ruci, uvijek spremnog na šalu, ali i na čvrsti stav kada je to zahtijevala obrana osnovnih načela. Kakav je bio čovjek neka ilustrira citat iz jedne od njegovih brojnih knjiga: «Što mi možemo učiniti? Trebamo razmišljati, istraživati, govoriti i pisati. Kritički, naravno!»

ZAJEDNICA CRNOGORACA PULE

TRADICIONALNO DRUŽENJE U ZAGREBU

S
R
E
T
A
N

U
S
K
R
S

S
R
E
C
A
N

V
A
S
K
R
S

GALERIJA "MONTENEGRINA"

Sa izložbe Saše Jantoleka

NOVI NASLOVI

Izložba fotografija u Crnogorskom domu u Zagrebu
"BOKA - NEKAD I DANAS"

Kotorski zaljev nekad... (Foto Laforest, 1932.)

i danas (Stevan Kordić, 2008.)